ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 71ον ΙΟΥΝΙΟΣ, 1935. Ἀριθ. 6

ΖΗΝ ΔΙΑ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ

«Καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μὴ ζῶσι πλέον δι' ἑαυτούς, ἀλλὰ δι' Ἐκεῖνον, ὅστις ἀπέθανε καὶ ἀνέστη ὑπὲρ αὐτῶν».
(Β' Κορινθ. ε'. 14—15)

Ἐκ τοῦ προκειμένου ἐδαφίου καὶ ἄλλων μερῶν τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου καταφαίνεται ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι (οὐδ' αὐτῶν τῶν ἀναγεννημένων ἐξαιρουμένων) δὲν εἶναι ὁποῖοι ἔπρεπε νὰ ἦναι οὔτε ζοῦν ὅπως ἔπρεπε νὰ ζοῦν· καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ αὐτῶν, ἵνα παραγάγῃ εἰς αὐτοὺς ἄλλα αἰσθήματα καὶ νὰ τοὺς κάμῃ νὰ ζοῦν ἄλλως ἢ ὅπως ἔζων πρότερον.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐγωϊσταὶ καὶ ζοῦν ἕκαστος διὰ τὸν ἑαυτόν του. Τὸ νὰ ζῇ κανεὶς διὰ κάποιον σημαίνει νὰ ἦναι ψυχῇ τε καὶ σώματι ἀφιερωμένος εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του — νὰ πράττῃ ἀκριβῶς ὅ,τι ἐκεῖνος ἐπιθυμεῖ καὶ νὰ ὁδηγῆται ὑπὸ τῆς θελήσεώς του. Οὕτω λ. χ. λέγομεν ὅτι ἕνας πατὴρ ἢ μία μήτηρ ζῇ διὰ τὰ τέκνα της, ὅταν βλέπωμεν ὅτι τὸ καλὸν τῶν τέκνων εἶναι ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ζωῆς τοῦ γονέως. Λέγομεν ὅτι ἕνας ἄνθρωπος ζῇ διὰ τὴν πατρίδα του, ὅταν τὸ καλὸν αὐτῆς ἦναι ἡ κυρία καὶ ὑψίστη μέριμνα καὶ ἐπιθυμία αὐτοῦ καὶ πρὸς τοῦτο εἶναι ἕτοιμος νὰ θυσιάσῃ πᾶν ἄλλο ἀγαθὸν καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν ζωήν του.

Οὕτω λέγομεν καὶ ὅτι ἕνας ἄνθρωπος ζῇ διὰ τὸν ἑαυτόν του, ὅταν πρὸ παντὸς ἄλλου πράγματος ἐπιδιώκῃ τὸ ἀτομικόν του συμφέρον, τὴν ἀτομικήν του εὐχαρίστησιν, τοὺς ἰδιοτελεῖς σκοπούς του — ἢ ὅταν διὰ τῆς διαγωγῆς του δεικνύει, ὅτι τοῦτο εἶναι ὁ κύριος σκοπὸς καὶ κανὼν τῆς ζωῆς του.

Ὅτι οἱ ἄνθρωποι ζοῦν δι' ἑαυτοὺς γίνεται καταφανὲς ἐξ ὅσων βλέπομεν καὶ ἀκούομεν καὶ ἀναγινώσκομεν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Ἀκόμη καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον φαίνεται καὶ θεωρεῖται ὑπὸ πάντων ὡς καλωσύνη, ὡς ἀγαθοεργία, συχνότατα δύναται νὰ ἔχῃ ὡς σκοπὸν κάποιον ἀτομικὸν συμφέρον.

Καὶ ὅταν ἀκόμη θυσιάζῃ κανεὶς τὴν ζωήν του κατὰ τὸ φαινόμενον ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, πιθανὸν νὰ παρακινῆται εἰς τοῦτο ἀπὸ ἀγάπης πρὸς τὴν τιμὴν ἢ τὴν ματαίαν δόξαν ἢ τὰς ἐπευφημίας τῶν ἀνθρώπων, ἢ ἐπ' ἐλπίδι ἄλλου τινὸς ἐπιγείου κέρδους.

Διατὶ οἱ ἄνθρωποι λῃστεύουν καὶ κλέπτουν καὶ ἀπατοῦν τοὺς ὁμοίους των;

Διότι ζοῦν δι' ἑαυτούς. Διατὶ καταθλίβουν τοὺς πτωχούς, τὰς χήρας καὶ τὰ ὀρφανά; Διατὶ ἀποστεροῦν τοὺς ἐργάτας καὶ ὑπηρέτας των τοῦ μισθοῦ των; Διατὶ ἀσελγοῦν καὶ ἀκολασταίνουν καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ κορέσουν τὰ πάθη των τὰ σαρκικά, ὡς τὰ κτήνη. ἄν καὶ γνωρίζουν ὅτι οὕτω πράττοντες καταστρέφουν τὴν εἰρήνην καὶ τὰς ψυχὰς μυριάδων ἐκ τῶν ὁμοίων των ἀνθρώπων; Διότι ζοῦν δι' ἑαυτούς.

Ἡ ἀγάπη αὕτη τοῦ Ἐγώ, ἡ φιλαυτία, δὲν ἐνυπάρχει μόνον εἰς τὰ ἄτομα, ἀλλὰ παρατηρεῖται καὶ εἰς οἰκογενείας καὶ εἰς ὁλοκλήρους κοινωνίας καὶ ἔθνη — ἔθνη μάλιστα καλούμενα Χριστιανικά! Ἐκδηλοῦται δὲ συχνότατα εἰς τὴν διπλωματίαν καὶ εἰς ἄλλας διεθνεῖς ὑποθέσεις, ὅταν ἓν ἔθνος ζητῇ νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς σμικρότητος ἢ ἀδυναμίας ἢ ἀγνοίας ἄλλου ἔθνους, πρὸς ἴδιον ὄφελος. Φαίνεται δὲ πολλάκις ὡς ἐὰν οἱ ἄνθρωποι εἶχον λησμονήσει ὅτι εἶναι ἀδελφοί, ἐξ ἑνὸς αἵματος καὶ ἑνὸς Πατρός.

Ὁ ἐγωϊσμός, ἡ φιλαυτία, ἐκδηλοῦνται οὐχὶ σπανίως καὶ εἰς ἐκκλησίας Χριστιανικάς, αἵτινες ὁμολογοῦν τὸν αὐτὸν Πατέρα, τὸν αὐτὸν Κύριον, τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, τὸ αὐτὸ βάπτισμα, τὴν αὐτὴν πίστιν, τὴν αὐτὴν ἐλπίδα, κτλ.

Κατὰ τῆς ἁμαρτίας ταύτης κηρύττουν ὅλαι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ. Ὅλος ὁ Νόμος καὶ οἱ Προφῆται ἔχουν ὡς ἀντικείμενον τὴν περιστολὴν καὶ κατάπαυσιν τῆς ἁμαρτίας ταύτης. Τὸ «Θέλεις ἀγαπᾷ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν» ἀπαγορεύει πᾶσαν ἁμαρτίαν προερχομένην ἐκ τῆς φιλαυτίας καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ.

Τοῦτο τὸ ζῆν δι' ἑαυτοὺς κινεῖ προσέτι τοὺς ἀνθρώπους νὰ παρακούουν τὸν Θεόν, νὰ βεβηλώνουν τὴν ἁγίαν Του ἡμέραν, νὰ καταχρῶνται τοῦ ἐλέους καὶ τῆς μακροθυμίας Αὐτοῦ, καὶ νὰ σπαταλοῦν εἰς ἀσωτίαν ἢ ματαίας ἐπιδείξεις ὅ,τι ἔπρεπε νὰ δαπανᾶται εἰς ἀγαθοεργίαν, εἰς ἀνακούφισιν πτωχῶν ἀσθενῶν καὶ τεθλιμμένων, καὶ πρὸς βοήθειαν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν. Ἐν γένει δὲ ἡ διαγωγὴ τῶν ἀνθρώπων δεικνύει ὅτι δὲν ζοῦν διὰ τὸν Θεὸν καὶ διὰ τὸ καλὸν τῶν ὁμοίων των ἀλλὰ δι' ἑαυτούς.

Ἀλλ' ὁ Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐταπεινώθη καὶ ἔπαθε καὶ ἀπέθανε διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς ἀνθρώπους οὐ μόνον ἀπὸ τῆς ποινῆς τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ της, καὶ ἀπὸ τῆς δυνάμεως καὶ ἀγάπης της — καὶ πρωτίστως ἀπὸ τῆς καταστάσεως ταύτης τῆς φιλαυτίας, ἥτις μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἀδὰμ εἶναι ἡ ἐπικρατεστάτη ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον.

Ὁ Χριστὸς ἐδοκίμασε θάνατον διὰ πάντα ἄνθρωπον, διότι ὅλοι εἶναι νεκροὶ εἰς τὴν ἁμαρτίαν — ἀπέθανε δὲ ἵνα ἐξασφαλίσῃ εἰς ἡμᾶς ζωὴν νέαν, ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἵνα ἡμεῖς μὴ ζῶμεν πλέον δι' ἑαυτούς, ἀλλὰ δι' Ἐκεῖνον, ὅστις ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, ἵνα μᾶς ἐπαναφέρῃ εἰς τὸν Θεόν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπεμακρύνθημεν.

Ἐὰν λοιπὸν ἡμεῖς ἤμεθα ἀληθεῖς Χριστιανοί, τοῦτο πρέπει νὰ ἦναι τὸ πρῶτον καὶ κύριόν μας μέλημα, ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ζωῆς ἡμῶν — ***νὰ ζῶμεν οὐχὶ δι' ἑαυτούς, ἀλλὰ διὰ τὸν Χριστόν.***

Εἶναι δὲ ἄξιος ὁ Χριστὸς τῆς τοιαύτης θυσίας ἐκ μέρους ἡμῶν.

1. ***Διότι μᾶς ἔπλασεν.*** Αὐτὸς μᾶς ἔφερεν ἐκ τοῦ μηδενὸς εἰς τὸ εἶναι καὶ μᾶς ἐπροίκισε διὰ τοιούτων σωματικῶν καὶ ψυχικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι μᾶς θέτουν εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμῖδα τῆς κλίμακος τῶν ἐπὶ τῆς γῆς πλασμάτων

Του. Ἐκτὸς τούτου, Αὐτὸς εἶναι ὁ συντηρητὴς ἡμῶν, χορηγῶν εἰς ἡμᾶς τροφήν, ἐνδυμασίαν, ὑγίειαν καὶ πᾶν ὅ,τι ἔχομεν καὶ εἴμεθα.

Ἐὰν οἱ ἐπίγειοι γονεῖς ἔχουν ἀξιώσεις καὶ δικαιώματα ἐπὶ τοῦ σεβασμοῦ, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὑπηρεσίας τῶν τέκνων των, διότι τὰ ἐγέννησαν καὶ τὰ ἀνέθρεψαν, πόσον μεγαλείτερα δικαιώματα πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπὶ τοῦ σεβασμοῦ, τῆς ὑπακοῆς, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὑπηρεσίας ἡμῶν, διότι ἔκαμε καὶ κάμνει ὑπὲρ ἡμῶν ἀσυγκρίτως περισσότερα ἢ οἱ φυσικοί μας γονεῖς.

2) Διότι Αὐτὸς μᾶς ***περιφρουρεῖ καὶ διαφυλάττει*** νυχθημερὸν εἰς τὴν οἰκίαν, εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγροὺς—κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Αὐτὸς εἶναι ὁ προστάτης καὶ φύλαξ ἡμῶν, καὶ δὲν πρέπει ἆρά γε ἡμεῖς νὰ ζῶμεν δι᾽ Αὐτόν;

3) Διότι ἐὰν τῷ ὄντι ἤμεθα ἀληθεῖς Χριστιανοί, τοῦτο ὀφείλομεν εἰς Αὐτόν. Αὐτὸς ἤγγισε τὴν καρδίαν μας διὰ τοῦ Λόγου Του καὶ τοῦ Ἁγίου Του Πνεύματος, καὶ Αὐτὸς ἐχάρισεν εἰς ἡμᾶς τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν πίστιν, καὶ Αὐτὸς μᾶς ***ἐλύτρωσεν ἐκ τῆς δουλείας τῆς ἁμαρτίας.*** Ἤμεθα αἰχμάλωτοι καὶ Αὐτὸς ἐπλήρωσε τὰ λύτρα τῆς ἐξαγορᾶς ἡμῶν. Ἤμεθα καταδεδικασμένοι εἰς θάνατον —θάνατον αἰώνιον—καὶ αὐτὸς μᾶς ἀπήλλαξεν αὐτοῦ διὰ τοῦ ἰδίου Αὐτοῦ θανάτου. Διὰ τοῦ θανάτου Αὐτοῦ ἡμεῖς τώρα ζῶμεν.

Αὐτὸς κατῆλθεν ἐξ οὐρανοῦ, ἀνέλαβεν ἐφ᾽ Ἑαυτὸν μορφὴν δούλου, καὶ καὶ μολονότι πλούσιος, ἐγένετο πτωχὸς καὶ ὑπέμεινεν ὀνειδισμὸν καὶ ἐντροπὴν καὶ θλίψεις δι' ἡμᾶς.

Ἔκλαυσε μετ᾽ ἀγωνίας καὶ ὁ ἱδρὼς τοῦ προσώπου Αὐτοῦ ἦτο ὡς θρόμβοι αἵματος εἰς τὸν κῆπον τῆς Γεθσημανῆ. Προσηλώθη ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ τέλος ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ δὲν πρέπει ἆρά γε ἡμεῖς νὰ ζῶμεν δι᾽ Αὐτόν;

Τοιοῦτοι οἱ λόγοι, τοιαῦται αἱ ὑποχρεώσεις, δι᾽ ἃς πρέπει νὰ ζῶμεν δι᾽ Αὐτόν. Ἀλλ᾽ ἐκτὸς τῶν ὑποχρεώσεων τούτων ὑπάρχουν καὶ ὠφελήματα σπουδαῖα συνδεδεμένα μὲ τὴν ὑπηρεσίαν Του.

1) Διότι τὸ ζῆν διὰ τὸν Χριστὸν συντελεῖ πρὸς τὴν ἰδίαν ἡμῶν εὐδαιμονίαν εἰς τὸν παρόντα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα κόσμον.

Ὁ πόθος τῆς εὐδαιμονίας εἶναι ἔμφυτος εἰς κάθε ἄνθρωπον. Ὁποῖαι καὶ ὁπόσαι προσπάθειαι, ἀγῶνες, κίνδυνοι, θυσίαι δὲν καταβάλλονται πρὸς ἀπόκτησιν τῆς εὐδαιμονίας!

Ἀλλ᾽ ὅμως αὕτη δὲν δύναται ν᾽ ἀποκτηθῇ καὶ ἐξασφαλισθῇ δι᾽ ἄλλου μέσου, εἰμὴ διὰ μόνου τοῦ Χριστοῦ. Δι᾽ Αὐτοῦ ἀποκτᾶται εὐκολώτατα καὶ ἀσφαλέστατα: «Πλησίον σου εἶναι ὁ λόγος, ἐν τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν τῷ στόματί σου. Ἐὰν πιστεύσῃς μὲ τὴν καρδίαν καὶ ὁμολογήσῃς διὰ τοῦ στόματός σου ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Κύριος, θέλεις σωθῆ».

Ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι σκληρὸς κύριος, δὲν εἶναι αὐθαίρετος δεσπότης, ἐπιθυμῶν καὶ ἐπιτάττων εἰς ἡμᾶς νὰ ζῶμεν δι᾽ Αὐτόν, ὡς ἐὰν τοῦτο ἦτο διὰ τὸ ἰδικόν Του συμφέρον· διότι τοιαύτην ἀνάγκην δὲν ἔχει ἡμῶν ἢ τῆς ὑπηρεσίας ἡμῶν. Ἀλλ᾽ ἐπιθυμεῖ νὰ ζῶμεν δι᾽ Αὐτόν, διότι οὕτω πράττοντες καθιστάμεθα ἡμεῖς αὐτοὶ εὐτυχεῖς.

Ἡ ὑπηρεσία Του καὶ ἡ παροῦσα καὶ αἰώνιος ἡμῶν εὐδαιμονία εἶναι ἀδια-

σπάστως ἡνωμέναι πρὸς ἀλλήλας. Εἰς Αὐτὸν ὑπάρχει μεγάλη ἀμοιβὴ—αἰώνιος εὐδαιμονία, θησαυροὶ οὐχὶ πρόσκαιροι, δόξα ἀτελεύτητος ἐν τῇ βασιλείᾳ Του ἐν οὐρανοῖς.

Ἀδελφοί, ἵνα ὠφεληθῶμεν ἐκ τοῦ θέματος τούτου, ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν ***ἡμᾶς αὐτούς,*** διὰ νὰ ἴδωμεν διὰ ποῖον ζῶμεν.

Πάντες οἱ ὀνομαζόμενοι Χριστιανοὶ ὁμολογοῦν ὅτι εἶναι ὀπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ, βεβαπτισμένοι εἰς τὸ ὄνομα τῆς τρισυποστάτου Θεότητος, καὶ κατ' ἔτος ἢ καὶ συχνότερον μεταλαμβάνουν τῶν συμβόλων τοῦ σώματος καὶ αἵματος Αὐτοῦ, πιστεύοντες ὅτι Αὐτὸς ἀπέθανε διὰ τὰς ἁμαρτίας των καὶ ἀνέστη διὰ τὴν δικαίωσίν των.

Ἀλλὰ πῶς καὶ διὰ ποῖον ἔζησαν μέχρι τοῦδε καὶ ζοῦν τὴν σήμερον; Διὰ τὸν Χριστόν, ἢ διὰ τὸν κόσμον, τὴν σάρκα καὶ τὸν Διάβολον; Ἆρά γε δὲν ἔζησαν καὶ ζοῦν δι' ἑαυτούς, καὶ οὐχὶ διὰ τὸν Χριστόν; Δὲν εἰργάσθησαν, ἠγρύπνησαν, ἠγωνίσθησαν, ἐκινδύνευσαν, ἵνα εὐχαριστήσουν ἑαυτοὺς καὶ οὐχὶ τὸν Χριστόν;

Ὅσοι ἐξ ὑμῶν εἶσθε γονεῖς, πῶς ἀνεθρέψατε καὶ ἀνατρέφετε τὰ τέκνα σας; Διὰ ποῖον τὰ διδάσκετε νὰ ζοῦν; Διὰ τὸν Χριστόν; ἢ διὰ τὸν κόσμον καὶ τὰς ματαιότητας αὐτοῦ;

Οἱ λόγοι καὶ αἱ πράξεις σας, ἡ καθημερινὴ διαγωγή σας, εἶναι μάρτυρες ***ὑπὲρ ὑμῶν*** ὅτι ζῆτε διὰ τὸν Χριστόν, ἢ μάρτυρες ***καθ' ὑμῶν***, ὅτι ζῆτε δι' ἑαυτούς;

Ποία εἶναι ἡ μαρτυρία τῆς συνειδήσεώς σας; Ὅτι ζῆτε διὰ τὸν Χριστόν, ὅστις ἀπέθανε διὰ σᾶς, ἢ διὰ τὸν κόσμον, τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς μερίμνας αὐτοῦ;

Ὅταν ἀρχίζῃ κανεὶς νὰ ζῇ διὰ τὸν Χριστόν, ἀρχίζει ***νέαν ζωήν.*** Ἡ διαγωγή του μεταβάλλεται, αἱ ὀρέξεις, αἱ ἐπιθυμίαι, οἱ σκοποί του ἀλλάσσουν, αἱ ἰδέαι καὶ τὰ αἰσθήματά του περὶ ἁμαρτίας καὶ ἁγιωσύνης λαμβάνουν ριζικὴν μεταβολήν. Ἀρχίζει νὰ συλλογίζεται περὶ τοῦ Χριστοῦ μὲ εὐχαρίστησιν, νὰ ὁμιλῇ περὶ Αὐτοῦ μὲ χαράν. Ἀγαπᾷ τὴν ἁγίαν Του ἡμέραν, τὴν Κυριακήν, καὶ ἁγιάζει αὐτήν, ἀφιερῶν αὐτὴν εἰς πνευματικὴν ἐνασχόλησιν καὶ ἀγαθοεργίαν. Εὐχαριστεῖται νὰ συχνάζῃ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὰς λατρείας τῆς Ἐκκλησίας. Ἀγαπᾷ τὰς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου, ἰδίως τὰς περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Σταυροῦ Αὐτοῦ καὶ τῆς ἀγάπης Αὐτοῦ.

Πῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα μὲ σᾶς, ἀδελφοί μου—μὲ ἕνα ἕκαστον ὑμῶν; Ἐὰν ζῆτε διὰ τὸν Χριστόν, εἶσθε ἀσφαλεῖς εἰς πάσας τὰς περιστάσεις καὶ εἰς πάντα καιρόν, ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ θάνατος, ὁ Χριστὸς θὰ ἦναι πλησίον σας, ἀναμένων νὰ παραλάβῃ καὶ φέρῃ τὴν ψυχήν σας ἀσφαλῶς, διὰ μέσου τῆς κοιλάδος τῆς σκιᾶς τοῦ θανάτου, εἰς τὴν οὐρανίαν μακαριότητα.

Ἀλλ' ἐὰν δὲν ζῆτε διὰ τὸν Χριστόν, πάντα ὅσα ἤδη ἀγαπᾶτε, καὶ διὰ τὰ ὁποῖα ζῆτε, ταχέως θὰ σᾶς ἐγκαταλείψουν· γυμνοὶ δὲ καὶ ταλαίπωροι εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου—χωρὶς φίλον, χωρὶς στήριγμα, χωρὶς παρηγορίαν, καὶ τὸ πάντων τρομερώτατον, χωρὶς ἐλπίδα—θέλετε κληθῆ διὰ τοῦ θανάτου νὰ ἐμφανισθῆτε ἐνώπιον Ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ζῶντες παρημελήσατε, παρηκούσατε, περιεφρονήσατε, ἵνα λάβητε παρ' Αὐτοῦ τὸν μισθὸν τῶν ἔργων καὶ τῆς ἀνομίας σας, τὴν αἰωνίαν κακοδαιμονίαν!

Εἴθε ὁ Κύριος νὰ φυλάξῃ πάντας ἡμᾶς, ἀγαπητοί μου ἀδελφοί, ἀπὸ τοιούτου τρομεροῦ τέλους καὶ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ διὰ τῆς ἀγάπης Του εἰς τελείαν ἀφιέρωσιν ἡμῶν αὐτῶν καὶ πάντων, ὅσα ἔχομεν, εἰς τὸν Χριστόν, ἵνα ὅταν Αὐτὸς φανερωθῇ, συνδοξασθῶμεν μετ᾽ Αὐτοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ Αὐτοῦ. Ἀμήν!

(Λόγος Μιχ. Καλοποθάκη, 1911).

Η ΓΕΝΕΘΛΙΟΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

(Πράξ. β′ 1—13).

Ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐγεννήθη πεντήκοντα ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ Πεντηκοστὴ ἦτο μία ἀπὸ τὰς τρεῖς ἑορτάς, καθ᾽ ἃς κάθε Ἰσραηλίτης ἔπρεπε νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου Ἦτο ἑπομένως ἡμέρα συναγερμοῦ, διότι συνεδύαζε τρία τινά:

Πρῶτον, ἦτο ἑορτὴ ***γεωργική***, τελουμένη μετὰ τὸ πέρας τοῦ θερισμοῦ, καλουμένη «Ἑορτὴ τῶν Ἑβδομάδων» (ἢ τῆς Συγκομιδῆς), ἑορταζομένη πεντήκοντα ἡμέρας μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ θερισμοῦ τὴν ἑπομένην τοῦ Σαββάτου (Λευϊτ. κγ′. 15, 16). ***Δεύτερον,*** ἦτο ἑορτὴ ***ἐθνικὴ*** ὁμοῦ μὲ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐξόδου τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐξ οἴκου δουλείας—μὲ τὴν ὑπόθεσιν, τὴν ὁποίαν μεταγενέστεροι διδάσκαλοι τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους ἔκαμον ὅτι τότε μόλις θὰ ἡσύχασαν τελείως ἀπὸ τὸν ἐχθρόν, τὸν Αἰγύπτιον—ὅστις κατεποντίσθη εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν. ***Τρίτον,*** πάλιν κατὰ τὰς γνώμας τῶν διδασκάλων των, ἦτο ἑορτὴ ***θρησκευτικὴ*** εἰς ἀνάμνησιν τοῦ Νόμου, ἠθικοῦ καὶ τελετουργικοῦ, ὅστις ἐδόθη ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ εἰς τὸν Μωϋσῆν.

Τὸ κυριώτερον ὅμως χαρακτηριστικὸν τῆς ἑορτῆς ταύτης ἦτο γεωργικόν. Συνέπιπτε δὲ (κατὰ τὸ Λευϊτικὸν κγ′. 15, 16) πάντοτε τὴν ***ἑπομένην τοῦ Σαββάτου,*** ἤτοι, τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος.

Ἂν καὶ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καθ᾽ ἑαυτὸ δὲν ἔχει καὶ τόσην σημασίαν, ἐν τούταις κατὰ Θείαν Πρόνοιαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπεσκέφθη τοὺς πρώτους ἐκείνους Χριστιανοὺς ἡ δωρεὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διὰ τῆς πρωτοφανοῦς καὶ μοναδικῆς καὶ ἐξαιρετικῆς ἐκείνης ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ὡς ἔργον συμπληρωματικὸν πρὸς ἐπισφράγισιν τοῦ ἔργου τῆς Σωτηρίας ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καὶ τῆς συμπήξεως τῶν σεσωσμένων εἰς ἓν σῶμα διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ κατὰ τοῦτο ἡ σημασία αὐτῆς εἶναι μεγίστη διότι, ὡς εἴπομεν ἤδη, ὑπῆρξεν ἡ ἡμέρα καθ᾽ ἣν ἐγεννήθη ἡ Ἐκκλησία καὶ ἔδειξεν ἀμέσως τὴν αὔξησιν αὐτῆς διὰ τῆς προσθήκης τριῶν χιλιάδων ψυχῶν διὰ τοῦ πρώτου κηρύγματος τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου.

II. Δι᾽ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς ἡ σημασία τῆς Πεντηκοστῆς εἶναι ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τὰ μεγάλα καὶ ἐκπληκτικὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐπηκολούθησαν τὴν ἐπιφοίτησιν ταύτην. «Ἦχος ἐγένετο ἐκ τοῦ οὐρανοῦ αἰφνιδίως ὡς ἀνέμου βιαίως φερομένου... ἐφάνησαν εἰς αὐτοὺς διαμοιραζόμεναι γλῶσσαι ὡς πυρὸς καὶ ἐκάθισαν ἐπὶ ἕνα ἕκαστον αὐτῶν».

Εἶναι χαρακτηριστικὸς ὁ τρόπος τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Πνεύματος. Ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὴν βάπτισίν Του ἐφάνη ἐν εἴδει περιστερᾶς. Ἐδῶ ἐμφανίζεται εἰς σχῆμα πυρίνων γλωσσῶν—ἢ φλογὸς ἡ ὁποία πάντοτε ἔχει τὸ σχῆμα τῆς γλώσσης—φλογὸς φωτιζούσης καὶ καθαριζούσης. Ἀλλ' εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν ἡ γλῶσσα, ὡς τὸ ὄργανον τῆς ὁμιλίας, εἶχε μίαν ἐξαιρετικὴν σημασίαν. Ἔπρεπε νὰ δώσουν τὴν μαρτυρίαν των ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ αὐτοί, τῶν ὁποίων οἱ κορυφαῖοι, κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν τῆς ἐπιγείου ζωῆς τοῦ Διδασκάλου των, τὸν ἐγκατέλειψαν καὶ τὸν ἠρνήθησαν ἀσυστόλως πρὸ μιᾶς παιδίσκης. Ὡρισμένως τίποτε ἄλλο δὲν θὰ ἱκανοποίει αὐτοὺς ἐκτὸς τῆς ἐμφανίσεως ταύτης—ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν. Τὰ πλήθη ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ἀκρότατα σημεῖα τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, Ἰουδαῖοι καὶ προσήλυτοι (δηλ. ἐθνικοί), τοὺς ἤκουον ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ διάλεκτον κηρύττοντας τὰ θαύματα τοῦ Θεοῦ.

Τὸ ἰδιαίτερον τοῦτο χαρακτηριστικὸν τῆς ἡμέρας καὶ ὁ μοναδικὸς τρόπος, καθ' ὃν ἐγεννήθη ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, δὲν δύναται νὰ ἐπαναλαμβάνηται. Ὅπως ὁ ἄνθρωπος γεννᾶται ἅπαξ, ἀλλ' ὅσον καιρὸν ζῇ ἑορτάζει τὰ γενέθλιά του, οὕτω καὶ ἡ ἔκχυσις ἢ ἐπιφοίτησις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐγένετο ἐφ' ἅπαξ διὰ νὰ ἐξακολουθῇ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἡ ἐνέργειά του εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν πεῖραν τῶν πιστῶν, ἀφοῦ ἅπαξ ἀνεγεννήθησαν εἰς τὴν καινότητα τῆς κατὰ Χριστὸν ζωῆς.

Ὁ ἰσχυρισμὸς μερικῶν Χριστιανῶν ὅτι ἡ ἐκδήλωσις τῆς πληρώσεώς των ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι τὸ νὰ λαλοῦν καὶ αὐτοὶ *γλώσσας*, εἶναι ἀστεῖος καὶ συγχρόνως ἀποδεικνύει τελείαν ἄγνοιαν τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον ἐνεργεῖ ὁ Θεός.

III. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρουσιάζεται ὡς ἡ μόνη προσωπικὴ δύναμις, ἡ ὁποία ἀναγεννᾷ τὴν καρδίαν καὶ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου—δίδει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν πρώτην ὤθησιν καὶ ἐμφυτεύει ἐν αὐτῷ τὸ στοιχεῖον τῆς πνευματικῆς ζωῆς διὰ τῆς τελείας μεταβολῆς τῆς καρδίας—συγχρόνως δὲ καὶ ὡς τὸ μόνον στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον ἐξαγνίζει τὸν ἀναγεννηθέντα, καὶ οὕτως ἔχομεν τὴν πνευματικὴν αὔξησιν εἰς ζωὴν ὁμοίαν καὶ σύμμορφον πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ὁ ἄλλος Παράκλητος ἢ Μεσίτης, «ἱκετεύων ὑπὲρ ἡμῶν διὰ στεναγμῶν ἀλαλήτων.»

Ἔπειτα τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐμφανίζει τὴν ἐνέργειάν του, παράγον μίαν τοιαύτην ζωήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὰ ἔργα τῆς πίστεως, οἱ καρποὶ τοῦ Πνεύματος «ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πρᾳότης, ἐγκράτεια» (Γαλ. ε'. 22) ἐκδηλοῦνται καθ' ἑκάστην εἰς τὴν ζωὴν τοῦ πιστοῦ καὶ καθιστῶσιν αὐτὸν ἀρεστὸν εἰς τὸν Θεόν, διότι συνεχῶς ἀποκρούει τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἐνισχύεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς ἁγιωτέραν καὶ χρησιμωτέραν ζωὴν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κυρίου του.

Ὅταν λοιπὸν προσευχώμεθα ὑπὲρ νέας Πεντηκοστῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ζητοῦμεν αὐτὴν τὴν ηὐξημένην καὶ ἐντονωτέραν ἐκδήλωσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς καρποὺς τοῦ Πνεύματος καὶ εἰς μαρτυρίαν ἀνεπίδεκτον ἀμφισβητήσεως ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων. Ἄναρθροι φωναὶ καὶ ὑστερισμοὶ δὲν ἔχουν καμμίαν σχέσιν πρὸς

τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ Πνεύματος. Τὸ Πνεῦμα εἶναι Πνεῦμα ἡσυχίας, εἰρήνης, πρακτικῆς ζωῆς.

IV. Ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ὡς πνευματικὸς ὀργανισμός, δὲν εἶναι ἵδρυμα ἀτομικὸν ἢ ἐθνικόν· εἶναι **διεθνής**, εἶναι **παγκόσμιος**, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς γεννήσεως αὐτῆς. Ἡ ἱστορία τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, πόσον διάφορος εἶναι τῆς ἱστορίας τῆς Χριστ. Ἐκκλησίας! Ὁ Θεὸς ἐκάλεσε τὸν Ἀβραὰμ ὅστις ἐσχημάτισε μίαν οἰκογένειαν καὶ ἓν ἔθνος. Ὁ λαὸς αὐτὸς ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἀπέκλεισε πάντας τοὺς ἄλλους λαοὺς ἀπὸ τὰς πρὸς αὐτοὺς ἐπαγγελίας καὶ εὐλογίας τοῦ Θεοῦ, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἀπέκλεισεν ἑαυτὸν ἀπὸ πᾶσαν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν ἄλλων λαῶν. Εἰς τὸ τέλος ὅμως διὰ τῆς στάσεώς του ἀπεκλείσθη καὶ ὁ ἴδιος ἀπὸ τὰς μεγάλας εὐλογίας τῆς Μεσσιανικῆς ἐποχῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἥτις εἶναι ὁ «στῦλος καὶ τὸ ἑδραίωμα τῆς Ἀληθείας» (Α΄. Τιμ. γ΄. 15). Ἀλλ' ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς γεννήσεώς της ἦτο διεθνὴς καὶ παγκόσμιος. Μεταξὺ τῶν τριῶν χιλιάδων τῆς πρώτης ταύτης συγκομιδῆς τῆς Ἐκκλησίας, ὑπῆρχον Ἰουδαῖοι καὶ ἐθνικοὶ ἐξ ὅλου τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Μόνον ἓν κοινὸν στοιχεῖον ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ Παλαιοῦ καὶ τοῦ Νέου Ἰσραήλ, καὶ τὸ στοιχεῖον τοῦτο εἶναι ἡ **πίστις**. Πίστις εἰς τὸν Χριστόν, εἰς τὸ τετελεσμένον ἔργον Του—οὗτος εἶναι ὁ πρῶτος ὅρος τῆς εἰσόδου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ.

V. Ἡ σημασία τῆς Πεντηκοστῆς θὰ μένῃ μεγίστη διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία ἔχει ἀνάγκην διαρκοῦς καὶ ἀδιαλείπτου ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ λαμβάνῃ τὴν ἀναγκαίαν μετάδοσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διὰ τὴν ἐν γένει δρᾶσιν αὐτῆς εἰς τὸν κόσμον. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐναποθηκεύσωμεν τὴν δωρεὰν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅπως μᾶς χρησιμεύσῃ εἰς ἄλλας περιστάσεις· Τοῦτο εἶναι ἀδύνατον. Πᾶσα δόσις δέον νὰ χρησιμοποιῆται διὰ τὴν ἡμέραν ἢ διὰ τὴν περίστασιν, δι᾽ ἣν ζητοῦμεν καὶ λαμβάνομεν τὴν χάριν. Ὅπως δὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ τρώγῃ διὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ γίνεται διὰ τὴν δωρεὰν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος—ὅπως ἐγίνετο καὶ διὰ τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ—«τὸ ἀρκοῦν τῆς ἡμέρας». Ἔπειτα ἡ κατάλληλος χρησιμοποίησις τοῦ χορηγουμένου Πνεύματος ἑτοιμάζει τὴν ψυχὴν διὰ νέαν καὶ ηὐξημένην πλήρωσιν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διὰ μαρτυρίαν, διὰ φῶς, δι' ὁδηγίαν, διὰ χρησιμότητα ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Κυρίου καὶ τῆς Ἐκκλησίας του, «τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε διὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ αἵματος» (Πράξ. κ΄. 28).

Εἴθε ὁ Κύριος νὰ μᾶς εὐλογήσῃ, ὥστε πᾶσα ἀνάμνησις τῆς γενεθλίου τῆς Ἐκκλησίας περισσότερον νὰ πληρώσῃ τὰ μέλη αὐτῆς μὲ πίστιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν Κύριον.

Καὶ ὅπως τότε τὸ Θεῖον Πνεῦμα κατῆλθεν ἐξ οὐρανοῦ, καθ᾽ ἣν στιγμὴν πάντες οἱ πιστοὶ ἦσαν συνηθροισμένοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ «ὁμοθυμαδὸν» διὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ λατρείαν, ἃς ἤμεθα πάντοτε τακτικοὶ εἰς τὰς συνάξεις τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα μὴ στερηθῶμεν τῆς ἐκχύσεως τοῦ Πνεύματος καὶ τῶν εὐλογιῶν, ἃς ἐπιδαψιλεύει ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἐκζητοῦντας Αὐτόν. Ἀμήν.

Π. Γ. Λογγινίδης.

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΗΜΕΡΑΙ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

ὑπὸ **Φρειδερίκου Φάρραρ.**

(κατ' ἐπιτομὴν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου.

(συνέχεια)

Πολλοὶ ἑρμηνευταὶ ἐζήτησαν νὰ καθορίσωσι ποία εἶναι ἡ κεντρικὴ καὶ βασικὴ ἰδέα τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης. Τοῦτο ὅμως εἶναι δύσκολον, διότι ἡ Ἐπιστολὴ ἀσχολεῖται μὲ ὁλόκληρον σειρὰν πρακτικῶν θεμάτων τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς, ἅτινα διαδέχονται τὸ ἓν τὸ ἄλλο καὶ εἶναι ἀλληλένδετα· οὐδὲν ὅμως ἐξ αὐτῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ κύριον θέμα, ἡ κεντρικὴ σκέψις τῆς ὅλης Ἐπιστολῆς. Οὕτω λ. χ. ἀρχίζει ὁ Ἰάκωβος μὲ τὸ ζήτημα τῶν δοκιμασιῶν καὶ πειρασμῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπόκεινται οἱ πιστοί· κατόπιν ὁμιλεῖ κατὰ τῆς προσωποληψίας καὶ κατακρίνει δριμύτατα τοὺς πλουσίους τοῦ κόσμου τούτου, ἐλέγχει τοὺς «ἀκροατὰς καὶ μὴ ἐκτελεστὰς» τοῦ Θείου Λόγου, τοὺς ἔχοντας πίστιν νεκρὰν χωρὶς ἔμπρακτον ἐκδήλωσιν τῆς πίστεώς των εἰς ἔργα καλά, τοὺς μὴ χαλιναγωγοῦντας τὴν γλῶσσαν καὶ νὰ πάθη των, τοὺς ἐρίζοντας καὶ φιλονείκους καὶ τυρβάζοντας περὶ τὰ μάταια πράγματα τοῦ παρόντος κόσμου. Καὶ συνιστᾷ τὴν ὑπομονὴν εἰς τὰς δοκιμασίας, τὴν ἀγάπην πρὸς πάντας, ἰδίως πρὸς τοὺς ταπεινούς, τὴν μακροθυμίαν πρὸς τοὺς ἀδελφούς. Δύναταί τις μόνον νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ γενικὸν πνεῦμα τῆς Ἐπιστολῆς εἶναι νὰ παρουσιάσῃ τὰς πρακτικὰς ἀρετάς, αἵτινες πρέπει νὰ διακρίνωσι τὸν τέλειον, τὸν ἀληθῆ Χριστιανικὸν χαρακτῆρα.

Ἐξ ὅλων τῶν ὡς ἄνω εἰδικῶν θεμάτων, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον περισσότερον ἀπησχόλησε διὰ μέσου τῶν αἰώνων τοὺς μελετῶντας τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην, εἶναι τὸ περὶ ***πίστεως*** καὶ ***ἔργων***, διότι εἰς αὐτὸ παρετηρήθη μία φαινομενικὴ διαφωνία καὶ ἀντίθεσις τοῦ Ἰακώβου πρὸς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, καὶ τὰ ὅσα σχετικὰ γράφει ὁ Ἰάκωβος, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἴς τινας Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας νὰ ἐγκεντρίσωσιν εἰς τὸ δένδρον τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας τὸ Ἰουδαϊκὸν δόγμα τῆς ἀξιομισθίας τῶν καλῶν ἔργων, ὅπερ ἦτο μία θεμελιώδης διδασκαλία τῆς Παλαιᾶς Οἰκονομίας, τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου.

Ὅτι τοιαύτη διαφωνία δὲν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο Ἀποστόλων νομίζω ὅτι εὐκόλως δύναται νὰ ἀποδειχθῇ. Διὰ τοῦτο πρῶτον θὰ παραθέσω εἰς παραλλήλους στήλας τὰ σχετικὰ κείμενα, διὰ νὰ ἦναι εὐκολωτέρα ἡ ἀντιπαραβολὴ καὶ κατανόησις αὐτῶν:

Ἰακώβου β'. 14—26.	***Παύλου Πρὸς Ρωμ. δ'.***
«Τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; Ἐὰν	*«Εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν Θεόν. Τί γαρ ἡ Γραφὴ λέγει; Ἐπίστευσε δὲ*

δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι καὶ λειπόμενοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, Ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος; Οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν. Ἀλλ' ἐρεῖ τις· σὺ πίστιν ἔχεις κἀγὼ ἔργα ἔχω· δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου, κἀγὼ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου. Σὺ πιστεύεις ὅτι ὁ Θεὸς εἷς ἐστι· καλῶς ποιεῖς· καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ φρίττουσι. Θέλεις δὲ γνῶναι, ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν; Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; Βλέπεις ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἡ πίστις ἐτελειώθη· Καὶ ἐπληρώθη ἡ Γραφὴ ἡ λέγουσα, Ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην καὶ φίλος Θεοῦ ἐκλήθη. Ὁρᾶτε τοίνυν ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον. Ραὰβ ἡ πόρνη οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ὑποδεξαμένη τοὺς ἀγγέλους καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ ἐκβαλοῦσα; Ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι».

Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. Τῷ δὲ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν ἀλλὰ κατὰ ὀφείλημα· τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην, καθάπερ καὶ Δαυεὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ Θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων: Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι.... Ὅς (Ἀβραὰμ) παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν..... καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὃ ἐπήγγελται (ὁ Θεὸς) δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. Διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. Οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν· ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν».

Πρὸς Ρωμ. γ'. 23—28

«Πάντες ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.... Ποῦ οὖν ἡ καύχησις; Ἐξεκλείσθη. Διὰ ποίου νόμου; Τῶν ἔργων; Οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως. Λογιζόμεθα οὖν πίστει δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου».

Πρὸς Ρωμ. ε'. 1.

«Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Πρὸς Ἐφεσ. β'. 8.

«Τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως· καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν, Θεοῦ τὸ δῶρον· οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μὴ καυχήσηται».

Αἱ ἀνωτέρω περικοπαὶ εἶναι ἑκατέρωθεν τόσον κατηγορηματικαί, χρησιμοποιοῦσαι περίπου τὰς αὐτὰς λέξεις, ὥστε δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι εἵλκυσαν τὴν προσοχὴν ὅλων τῶν μελειητῶν τῆς Γραφῆς. Καὶ ἐπὶ τῆς φαινομενικῆς μεταξύ των ἀντιθέσεως ἐξηνέχθησαν κυρίως τρεῖς γνῶμαι:

α) Ἑρμηνευταί τινες (ἰδίως οἱ τῆς Σχολῆς τῆς Τυβίγγης) ἐθεώρησαν τὴν περικοπὴν καὶ ἐν γένει τὴν Ἐπιστολὴν τοῦ Ἰακώβου ὡς δριμεῖαν ἐκδήλωσιν

τῶν Ἰουδαϊζόντων Χριστιανῶν κατὰ τῶν ὀπαδῶν τῆς διδασκαλίας τοῦ Παύλου. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἄσποδον μῖσος ἐβασίλευεν, ἂν ὄχι μεταξὺ Ἰακώβου καὶ Παύλου προσωπικῶς, πάντως μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν των. Οἱ ἑρμηνευταὶ οὗτοι φρονοῦσιν ὅτι τρεῖς ἐκ τῶν Ἀποστόλων—ὁ Ἰάκωβος, ὁ Ἰούδας καὶ ὁ Ἰωάννης-ἦσαν σφόδρα Ἰουδαΐζοντες, καὶ ὄχι μόνον ἀντέπραττον τὸν Παῦλον εἰς τὸ ἔργον του ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς σελίδας τῆς Κ. Διαθήκης ἐξεδήλωσαν τὴν ἀποστροφήν των πρὸς τὰς διδασκαλίας του. Κατ' αὐτούς, τὸν Παῦλον ἐννοεῖ ὁ Ἰάκωβος, ὅταν λέγῃ εἰς τὴν ἀνωτέρω περικοπήν, «Ὦ ἄνθρωπε κενέ», μεταχειριζόμενος τὸ Ἑλληνικὸν ἀντίστοιχον τῆς Ἑβραϊκῆς λέξεως «Ρακᾶ» (Ματθ. ε'. 22), ἥτις ἦτο βαρυτάτη ἔκφρασις περιφρονήσεως. Κατ' αὐτούς, ἡ Ἐπιστολὴ Ἰούδα ἦτο μία ἐκ τῶν ἐπιστολῶν, αἵτινες ἐγράφησαν ὑπὸ τῆς ἐν Ἰερουσαλὴμ μητρὸς ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανοὺς ἵνα τοὺς παρακινήσωσι νὰ ἀπορρίψωσι καὶ νὰ ἀποδοκιμάσωσι τὸ «Εὐαγγέλιον» τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν. Κατ' αὐτούς, τέλος, αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος τῆς Ἀγάπης, ὁ γλυκὺς Ἰωάννης, τὸν Παῦλον καὶ τοὺς ὀπαδούς του ἐννοεῖ, ὅταν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει καταγγέλλει «τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς ἀποστόλους καὶ οὐκ εἰσι», τοὺς «κρατοῦντας τὴν διδαχὴν τοῦ Βαλαάμ», τὴν «Ἰεζάβελ, ἣ λέγει ἑαυτὴν προφῆτιν καὶ πλανᾷ καὶ διδάσκει τοὺς ἐμοὺς δούλους.... φαγεῖν εἰδωλόθυτα», τοὺς «κρατοῦντας τὴν διδαχὴν τῶν Νικολαϊτῶν».

Τὸ παράβολον καὶ ἐσφαλμένον τῆς ὡς ἄνω θεωρίας ἔχει πρὸ πολλοῦ ἀποδειχθῆ καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀσχοληθῶμεν περισσότερον μὲ αὐτήν. Εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Παῦλος καὶ ὁ Ἰάκωβος ἑκάτερος ἀπὸ διαφόρου γωνίας ἔβλεπον τὰς μεγάλας ἀληθείας τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅτι διεφώνουν πρὸς ἀλλήλους εἴς τινα ζητήματα πρακτικὰ καὶ ὅτι βαθμηδὸν ἐσχηματίσθησαν περὶ αὐτοὺς δυὸ μερίδες, τῶν ὁποίων τὰς ἀκρότητας ἀναμφιβόλως αὐτοὶ ἀπεδοκίμαζον.(1) Παρ' ὅλα ὅμως ταῦτα, ἐξ ὅλων τῶν ἐνδείξεων, ἃς ἔχομεν ἐκ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Πέτρου, εἶναι φανερὸν ὅτι μεταξὺ τοῦ Παύλου καὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων ἐβασίλευε πνεῦμα ἀμοιβαίου σεβασμοῦ καὶ ἀμοιβαίας ὑποχωρήσεως.

β) Ἑτέραν θεωρίαν ἐξέφερεν ὁ ἐπίσκοπος Λάϊτφουτ (Lightfoot), παραδεχθεὶς ὅτι ὁ Ἰάκωβος, γράφων τὰ ὅσα γράφει περὶ δικαιώσεως ἐξ ἔργων, οὐδόλως εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸν Παῦλον, ἀλλὰ τοὺς Ἰουδαίους ἐκείνους, οἵτινες ἐπίστευον ὅτι, ὡς καταγόμενοι ἀπὸ τὸν Ἀβραὰμ καὶ ὡς κληρονόμοι τῶν διαθηκῶν καὶ ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς πατέρας των, εἶχον ἐξησφαλισμένην ἐκ τούτου καὶ μόνον τὴν δικαίωσιν. Καὶ εἶναι συζητήσιμος ἡ θεωρία αὐτὴ τοῦ Λάϊτφουτ, διότι ἐκ τοῦ Ταλμοὺδ εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι ἡ πεποίθησις ἐπὶ τὴν καταγωγήν των ἦτο τόσον τυφλὴ παρὰ πολλοῖς Ἰουδαίοις, ὥστε νὰ θεωρῶσιν ἑαυτοὺς τελείως δικαίους. (2)

(1) Βλέπε λ. χ. Πράξ. ιε'. 24, ὅπου ἡ Ἰουδαΐζουσα ἐκκλησία Ἱεροσολύμων εἰς ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν ρητῶς ἀποδοκιμάζει ἐκεῖνα ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς, ἅτινα ἐξῆλθον εἰς τὰς ἄλλας ἐκκλησίας καὶ τὰς ἐτάραξαν μὲ τὰς Ἰουδαϊζούσας διδασκαλίας των.

(2) Καὶ Ἰουστῖνος ὁ Μάρτυς (Διάλ. § 141) ἀναφέρει Ἰουδαίους, οἵτινες ἔλεγον, πλανώμενοι, ὅτι ἐπειδὴ ἐγνώριζον τὸν Θεόν, Αὐτὸς δὲν θὰ κατελόγιζεν εἰς αὐτοὺς ἁμαρτίαν.

γ) Ἀλλ' ἡ θεωρία αὐτὴ τοῦ Λάϊτφουτ προϋποθέτει ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου ἐγράφη λίαν ἐνωρὶς καὶ πρὸ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου Πρὸς Ρωμαίους καὶ Πρὸς Ἐφεσίους. Καὶ ἐπειδὴ πιστεύω, δι' οὓς λόγους ἀνέφερα ἀνωτέρω, ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ Ἰακώβου ἐγράφη περὶ τὸ ἔτος 61 μ. Χρ., ἤτοι, πέντε περίπου ἔτη μετὰ τὴν Πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολήν, δυσκολεύομαι νὰ παραδεχθῶ ὅτι ὁ Ἰάκωβος οὐδόλως εἶχε τὸν Παῦλον ὑπ' ὄψει εἰς ὅσα γράφει περὶ δικαιώσεως. Διότι ναὶ μὲν ἐπεκράτουν εὐρέως μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων αἱ ἄνω ἐθνικιστικαὶ ἀντιλήψεις, τὸ δὲ ὅλον ζήτημα τῆς δικαιώσεως πολὺ συνεζητεῖτο εἰς τὰς Ραββινικὰς σχολὰς τῶν Φαρισαίων· εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι πρῶτος ὁ Παῦλος, εἰς τὴν Πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολήν του, διετύπωσε τὸ δόγμα τῆς «ἐκ πίστεως δικαιώσεως» μὲ τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν ἐμβρίθειαν καὶ ἀκαταμάχητον λογικήν. Καὶ ἀφοῦ γνωρίζομεν ὅτι ἀπεσταλμένοι Ἰουδαΐζοντες ἐξ Ἱεροσολύμων διέτρεχον τάς ἐκκλησίας, ἃς εἶχεν ἱδρύσει ὁ Παῦλος, κομίζοντες μάλιστα καὶ συστατικὰς ἐπιστολὰς (ἐὰν ὄχι ἐκ μέρους αὐτοῦ τοῦ Ἰακώβου, πάντως ἐκ μέρους κορυφαίων ἐκ τοῦ κύκλου τῆς ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων), δὲν δύναμαι νὰ πιστεύσω ὅτι ὁ Ἰάκωβος ἠγνόει τὴν περὶ δικαιώσεως θετικὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου, ἥτις ἀνέτρεπεν ὅλην τὴν σχετικὴν Φαρισαϊκὴν διδασκαλίαν περὶ ἀξιομισθίας τῶν καλῶν ἔργων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰάκωβος ἐφοβεῖτο ἐκεῖνο, ὅπερ καὶ πράγματι συνέβη εἴς τινας ἐκκλησίας (ὡς λ. χ. ἐν Κορίνθῳ), ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Παύλου περὶ ἐλευθερίας τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου θὰ κατέληγεν εἰς τὴν ἀπόσεισιν ὅλων τῶν ἠθικῶν ὑποχρεώσεων, ἃς ἐδίδασκεν ὁ νόμος, ἔγραψεν ὅσα ἔγραψε περὶ δικαιώσεως, διὰ νὰ ἀντικρούσῃ ὄχι τὸν Παῦλον, ἀλλὰ τοὺς παρερμηνεύοντας τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου, ὅπως καὶ τοὺς Ἰουδαίους ἐκείνους, οἵτινες ἐστήριζον τὴν δικαίωσίν των εἰς τὴν καταγωγήν των καὶ εἰς τὴν κληρονομίαν τῶν πατέρων των·

Ἡ φαινομενικὴ διαφωνία μεταξὺ Ἰακώβου καὶ Παύλου ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου διαλύεται εὐθὺς ὡς ἀντιληφθῶμεν ὅτι οἱ δύο Ἀπόστολοι μεταχειρίζονται τὰς λέξεις ***πίστις, ἔργα, δικαίωσις*** ἕκαστος ὑπὸ διάφορον ἔννοιαν, καὶ εὐθὺς ὡς ἐνθυμηθῶμεν ὅτι εἰς ἄλλας περικοπὰς ὁ μὲν Ἰάκωβος ἐπιμένει ὅσον καὶ ὁ Παῦλος ἐπὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς πίστεως, ὁ δὲ Παῦλος ἐπιμένει ὅσον καὶ ὁ Ἰάκωβος ἐπὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν καλῶν ἔργων.

1) Μὲ τὴν λέξιν ***πίστις***, ὁ Παῦλος οὐδέποτε ἐννοεῖ πίστιν ***νεκράν,*** ὡς ὁ Ἰάκωβος. Ἐννοεῖ (α) μίαν γενικὴν ***πεποίθησιν*** εἰς τὸν Θεὸν (Ρωμ. δ'. 18, πρβλ. Ἑβρ. ιβ'. 1), ἢ (β) παραδοχὴν τῆς ἱλαστηρίου θυσίας τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀφιέρωσιν εἰς τὸν Χριστὸν (Ρωμ. ι' 8—10, Φιλιππ. γ' 7), μυστικὴν ἕνωσιν τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ (Ρωμ. ιβ'. 5, Φιλιππ. α'. 21, Α'. Κορ. ς'. 17). Ὁ Ἰάκωβος, ἀφ' ἑτέρου, εἰς τὴν ἀνωτέρω περικοπὴν «πίστιν» ἐννοεῖ τὴν ἁπλῆν ***θεωρητικήν***, ***διανοητικὴν*** πίστιν, τὴν μὴ θερμαίνουσαν τὴν καρδίαν καὶ μὴ ἔχουσαν καμμίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς καθημερινῆς ζωῆς τοῦ πιστεύοντος.

2) Μὲ τὴν λέξιν ***ἔργα***, ὁ Παῦλος ἐννοεῖ τὰ ξηρὰ ἔργα τοῦ Λευϊτικοῦ νόμου—τὴν τήρησιν τῶν νεομηνιῶν, τῶν σαββάτων καὶ τῶν ἑορτῶν, τὰς θυσίας, τὰς ἱεροτελεστικὰς πλύσεις, τὰ φυλακτήρια, τοὺς Μωσαϊκοὺς κανόνας περὶ φαγη-

τοῦ καὶ πότου, ἤ, τὸ πολύ, τὰ ἔργα τοῦ ξηροῦ καθήκοντος, τὰ μὴ προερχόμενα ἐκ τῆς καρδίας ἢ ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν—περὶ τὰ ὁποῖα ἅπαντα περιεστρέφετο ὁλόκληρος ἡ προσοχὴ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Δὲν ἐννοεῖ, ὅπως ὁ Ἰάκωβος, ἔργα ἀγάπης καὶ ἀγαθότητος, ἔργα ὑπακοῆς εἰς τὸν «τέλειον νόμον τῆς ἐλευθερίας» (Ἰακ. α΄. 25, β΄. 12). Τὰ ἔργα ταῦτα ἐκπορεύονται ἐξ ἀληθοῦς καὶ ζώσης πίστεως καὶ εἶναι ἀχώριστα ἀπὸ αὐτήν, ὅπως τὸ φῶς καὶ ἡ θερμότης εἶναι ἀναπόσπαστα ἀπὸ τὸ πῦρ.

3) Μὲ τὴν λέξιν ***δικαίωσις*** ὁ Παῦλος ἐννοεῖ κἄτι πολὺ διάφορον ἐκείνου, ὅπερ ἐννοεῖ ὁ Ἰάκωβος. Μεταχειρίζεται τὴν λέξιν ὑπὸ ἔννοιαν ὅλως εἰδικήν, θεολογικήν, ὅπως παραστήσῃ ὅτι ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ, χάρις εἰς τὴν ἱλαστήριον θυσίαν τοῦ Χριστοῦ, ***δικαιώνει***, ἀπαλλάττει τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον τῆς ἐνοχῆς καὶ κατακρίσεως τῆς ἁμαρτίας. Ἐνῷ ὁ Ἰάκωβος μετοχειρίζεται τὴν λέξιν ὑπὸ τὴν ἁπλουστέραν ἔννοιαν τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ἀνθρώπου ὡς «δικαίου» ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀνθρώπου τοῦ ὁποίου ὁ βίος εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν πίστιν του. Ὁ μὲν Παῦλος ὁμιλεῖ περὶ τῆς δικαιώσεως, ἥτις διὰ τὸν ἁμαρτωλὸν ἀρχίζει ἀπὸ τῆς φιλιώσεώς του μὲ τὸν Θεὸν ἐν Χριστῷ καὶ ἥτις λαμβάνει τὴν πλήρωσιν αὐτῆς ὅταν ὁ πιστὸς ἦναι «ἐν τῷ Χριστῷ», ὅταν ὁ Χριστὸς γίνῃ δι᾿ αὐτὸν νέα φύσις καὶ πνεῦμα ζωοποιοῦν. Ὁ δὲ Ἰάκωβος ὁμιλεῖ περὶ τῆς δικαιώσεως τοῦ πιστοῦ διὰ τῆς ὑπ᾿ αὐτοῦ ἐκτελέσεως τοιούτων ἔργων, ἅτινα εἶναι τὰ μόνα τεκμήρια τῆς ἐν αὐτῷ ζώσης πίστεως.

Μὲ ὀλίγας λέξεις, τὰ ***ἔργα*** κατὰ μὲν τὸν Παῦλον, εἶναι τὰ ἔργα τοῦ νόμου, κατὰ δὲ τὸν Ἰάκωβον, τὰ ἔργα τῆς εὐσεβείας· ὁ μὲν Παῦλος ὁμιλεῖ περὶ ***πίστεως*** βαθείας καὶ μυστικῆς, ὁ δὲ Ἰάκωβος περὶ πίστεως θεωρητικῆς· προκειμένου δὲ περὶ ***δικαιώσεως***, ὁ μὲν Παῦλος ἐννοεῖ τὴν ἀρχικὴν δικαίωσιν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὁ δὲ Ἰάκωβος τὴν πλήρη δικαίωσιν, ἤτοι, τὸν «ἁγιασμόν», τοῦ πιστοῦ.

4) Ἔχοντες ὑπ᾿ ὄψει τὴν ἀνωτέρω διάκρισιν, παρατηροῦμεν ὅτι ἂν καὶ ἀμφότεροι οἱ Ἀπόστολοι φέρουσιν ὡς παράδειγμα τὸν Ἀβραάμ, δὲν ἀναφέρονται εἰς τὸ αὐτὸ συμβὰν τῆς ζωῆς του. Ὁ Παῦλος φέρει ὡς παράδειγμα τὴν πίστιν τοῦ Ἀβραὰμ εἰς τὴν ἀρχικὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ ὅτι παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα θὰ ἀπέκτα υἱὸν καὶ θὰ ἐγίνετο πατὴρ μεγάλου ἔθνους. Ὁ Ἰάκωβος δεικνύει πῶς ὁ Ἀβραάμ, πολλὰ ἔτη βραδύτερον, ἐδικαιώθη ὡς πιστός, ὅταν ἔδωκε τὴν ὑπερτάτην ἀπόδειξιν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν πεποιθήσεώς του διὰ τῆς προθυμίας του νὰ θυσιάσῃ τὸν μονογενῆ του υἱόν, τὸν κληρονόμον τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐπαγγελίας. Εἶναι λοιπὸν προφανὲς ὅτι δυνάμεθα ἐξ ἴσου ἀληθῶς νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Ἀβραὰμ ἐδικαιώθη ἐκ πίστεως καὶ ὅτι ἐδικαιώθη ἐξ ἔργων. Ἐδικαιώθη ἐκ πίστεως διότι ἄνευ πίστεως οὐδέποτε θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστῇ τὴν δοκιμασίαν ἐκείνην. Ἐδικαιώθη ἐξ ἔργων, διότι ἄνευ τῆς πράξεως, δι᾿ ἧς προητοίμασε τὰ τῆς θυσίας τοῦ Ἰσαάκ, δὲν θὰ ἀπεδεικνύετο ἡ πίστις του. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην πίστις καὶ ἔργα εἶναι ἀναπόσπαστα ἀπ᾿ ἀλλήλων. Δὲν δύνανται νὰ ὑπάρξουν τοιαῦτα ἔργα ἄνευ πίστεως, οὔτε τοιαύτη πίστις ἄνευ ἔργων.

5) Ἡ φαινομενικὴ ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰακώβου καὶ τῆς τοῦ Παύλου ἐκμηδενίζεται τελείως, ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ὁ μὲν Παῦλος ἔγραφε

πρὸς Χριστιανοὺς ἐξ ἐθνῶν, ἵνα τοὺς προφυλάξῃ ἀπὸ τοῦ νὰ παρασυρθοῦν εἰς τὸ νὰ ἐλπίζουν τὴν σωτηρίαν των ἐξ ἐξωτερικῶν τύπων καὶ ἱεροτελεστιῶν ἢ ἐκ καλῶν ἔργων πραττομένων ἐν πνεύματι φόβου δουλικοῦ. Ὁ δὲ Ἰάκωβος συζητεῖ ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς φανατικοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἐπίστευον ὅτι μία ἁπλῆ ὁμολογία μονοθεϊσμοῦ (θεωρητικῆς πίστεως εἰς ἕνα Θεὸν) καὶ ἡ συμμετοχὴ εἰς Ἰουδαϊκὰ προνόμια θὰ τοὺς ἐδικαίωνε, καὶ ἀφ' ἑτέρου συζητεῖ πρὸς πεπλανημένους ὀπαδοὺς τοῦ Παύλου, οἵτινες, παρερμηνεύοντες τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, ἐνόμιζον ὅτι ἡ δικαίωσις εἶναι κἄτι χωριστὸν ἀπὸ τοῦ ἁγιασμοῦ, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ σώζουσα πίστις ἄνευ καρποῦ ἔργων καλῶν. Ὁ Παῦλος παρουσιάζει τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ πίστεως εἰς τὴν ἱλαστήριον θυσίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν νεκρῶν ἔργων τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου. Ὁ Ἰάκωβος δεικνύει τὴν διαφορὰν μεταξὺ νεκρᾶς καὶ ἀκάρπου πίστεως καὶ πίστεως ἥτις ἀποδεικνύει τὴν ζωτικότητά της δι' ἔργων καλῶν. Τοῦ Παύλου τὰ ἐπιχειρήματα ἀπέβλεπον εἰς τὸ νὰ προφυλάξῃ τὸν Χριστιανὸν ἀπὸ τὴν πεποίθησιν τοῦ Φαρισαίου· ὁ Ἰάκωβος ζητεῖ νὰ καταπολεμήσῃ τὴν πλάνην ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ Ἰουδαίου, ὅστις ἐβάσιζε τὴν ἐλπίδα του εἰς ἄκαρπον ὀρθοδοξίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ Ἀντινομικοῦ Χριστιανοῦ, ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι ἡ πίστις εἶναι ἁπλῆ ὁμολογία τῶν χειλέων καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐκδηλοῦται διὰ τῶν καλῶν ἔργων.

6) Τέλος, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἀποδείξῃ κανεὶς ὅτι εἰς τὸ ζήτημα τῆς πίστεως καὶ εἰς τὸ τῶν ἔργων ἀμφότεροι οἱ Ἀπόστολοι, παρ' ὅλην τὴν διαφορὰν τῶν ἐκφράσεών των, εἶναι κατὰ βάθος καὶ κατ' οὐσίαν σύμφωνοι.

α) Ὡς πρὸς τὴν ***πίστιν***, ὁ Ἰάκωβος (β. 23) λέγει: «Καὶ ἐπληρώθη ἡ Γραφὴ ἡ λέγουσα, Ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην». Τὸ αὐτὸ λέγει καὶ ὁ Παῦλος (Ρωμ. δ'. 3). Ὁ Ἰάκωβος (α'. 3) παρουσιάζει τὴν πίστιν («τὸ δοκίμιον τῆς πίστεως») ὡς κατεργαζομένην τὴν ὑπομονήν, ἥτις ὁδηγεῖ πρὸς τὴν τελειότητα. Παραινεῖ (α'. 6) τοὺς ἀναγνώστας του νὰ ζητῶσι μετὰ πίστεως ἀδιστάκτου παρὰ τοῦ Θεοῦ σοφίαν. Ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς «τῆς πίστεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης» (β'. 1). Λέγει τοὺς πτωχοὺς «πλουσίους ἐν πίστει καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας» (β'. 5). Παριστᾷ τὴν πίστιν ὡς συνεργοῦσαν εἰς τὰ ἔργα καὶ τελειουμένην διὰ τῶν ἔργων (β'. 22).

Ὅπως δὲ ὁ Ἰάκωβος δὲν ὑποτιμᾷ τὴν πίστιν, ὁμοίως καὶ ὁ Παῦλος δὲν ὑποτιμᾷ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀνάγκην τῶν καλῶν ἔργων.

«Δυνατὸς ὁ Θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς ἵνα...περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν» (Β'. Κορινθ. θ'. 8). «Αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ Θεὸς ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν» (Ἐφεσ. β'. 10).

«Περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ Κυρίου εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες» (Κολοσσ. α'. 10). «Αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἡμῶν...στηρίξαι ὑμᾶς ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ» (Β'. Θεσσ. β'. 17). Εἰς ἑκάστην του Ἐπιστολὴν ἀφιερώνει ἓν ἢ πλειότερα κεφάλαια εἰς τὴν προτροπὴν πρὸς τὰς Χριστιανικὰς ἀρετὰς καὶ καθήκοντα (Ρωμ. ιβ'—ιστ'., Α'. Κορ. ιστ', Β'. Κορ. θ., Γαλάτ. ε', Ἐφεσ. ε', στ', Φιλιππ.

δ', Κολοσσ. γ'. δ'. κτλ). Εἰς τὰς τελευταίας του Ἐπιστολὰς ἐπανειλημμένως συνιστᾷ εἰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας τὸ καθῆκον τῶν καλῶν ἔργων (Α'. Τιμόθ. β'. 10, ε', στ'. 18, Β'. Τιμόθ. γ'. 17, Τίτ. β'. 7—14, γ'. 8). Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Πρὸς Ρωμαίους, τῆς ὁποίας ἡ κεντρικὴ διδασκαλία εἶναι ἡ ἐκ πίστεως δικαίωσις, λέγει ἀκριβῶς ἐκεῖνο, ὅπερ καὶ ὁ Ἰάκωβος, καὶ μὲ τὰς αὐτὰς περίπου λέξεις· «Οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται» (Ρωμ. β'. 13). Ρητῶς δὲ κηρύττει ὅτι ἕκαστος ἄνθρωπος θὰ κριθῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. «Ὃς (Θεὸς) ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ» (Ρωμ. β'. 6). «Τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν εἴτε ἀγαθὸν εἴτε κακὸν» (Β'. Κορ. ε'. 10).

Ὁ Θεὸς ηὐδόκησε νὰ ἐμπνεύσῃ τοὺς ἁγίους Αὐτοῦ Ἀποστόλους διὰ ποικιλίας χαρισμάτων, ὥστε ἐκ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν νὰ βλέπωμεν τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ διαφόρους ἀπόψεις. Καὶ οὕτως ὁ μὲν μᾶς διδάσκει τὴν μεγάλην ἀλήθειαν ὅτι τὰ καλὰ ἔργα ἄνευ πίστεως δὲν δύνανται νὰ μᾶς δικαιώσωσιν, ὁ δὲ τὴν ἀντίστοιχον ἀλήθειαν ὅτι ἡ πίστις δὲν δύναται νὰ μᾶς δικαιώσῃ, ἂν δὲν ἦναι ἡ ζῶσα πίστις, ἡ ἐκδηλουμένη δι' ἔργων ἀγαθῶν. Ὁ Παῦλος κηρύττει πρωτίστως τὴν ***πίστιν,*** ὁ Πέτρος τὴν ***ἐλπίδα,*** ὁ Ἰωάννης τὴν ***ἀγάπην.*** Ἡ Χριστιανικὴ ζωὴ εἶναι ἡ σύνθεσις καὶ τῶν τριῶν τούτων χαρισμάτων, τὰ δὲ ἔργα, ὧν ὁ Ἰάκωβος κηρύττει τὴν ἀνάγκην, εἶναι ὁ ***καρπὸς*** αὐτῶν.

(ἀκολουθεῖ)

ΕΡΡΙΚΟΥ ΔΡΩΜΜΟΝΔ

ΤΟ ΜΕΓΙΣΤΟΝ ΑΓΑΘΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ)

(Παύλου Α'. Πρὸς Κορινθίους κεφ. ιγ'.)

(συνέχεια καὶ τέλος)

Δύνασθε νὰ μοῦ ὑποδείξητε κάτι, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ὑπόκειται εἰς μεταβολήν,—τὸ ὁποῖον νὰ διαρκῇ εἰς τοὺς αἰῶνας; Ὑπάρχουν ἐγκόσμια ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα γενικῶς θεωροῦνται ὕψιστα ἀγαθά, ὡς τὰ χρήματα, ἡ δόξα κτλ Ἀλλὰ περὶ τούτων δὲν καταδέχεται οὔτε νὰ συζητήσῃ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Λαμβάνει ἄλλα, τὰ ὁποῖα οἱ ἐξοχώτεροι ἄνδρες τῆς ἐποχῆς του ἐθεώρουν ἀγαθά, τὰ ἐξετάζει μὲ δύο λέξεις καὶ τὰ ἀπορρίπτει, ὄχι ὡς μὴ ὄντα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἀγαθά, ἀλλ' ὡς μὴ σταθερά, ὡς πρόσκαιρα. Καὶ ἔδειξεν ὅτι πέραν καὶ ὑπεράνω τούτων ὑπάρχουν ἄλλα, ἀπείρως μεγαλείτερα—ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν μέρος οὐσιῶδες τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ χαρακτῆρός του, τῆς ἠθικῆς του ὑποστάσεως—ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κάμνουν τὸν ἄνθρωπον νὰ ἦναι ὅ,τι εἶναι. Διότι ἐκεῖνο ποῦ σημαίνει, τὸ ὑπέρτατον ζήτημα διὰ τὸν ἄνθρωπον, εἶναι ὄχι ὅ,τι πράττει, ὄχι ὅ,τι ἔχει, ἀλλ' ***ὅ,τι εἶναι.***

Πολλὰ τὰ ὡραῖα καὶ τερπνὰ ὑπάρχουν μεταξὺ τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων, καὶ ταῦτα χαροποιοῦν καὶ ἑλκύουν καὶ ἀπορροφοῦν τὸν ἄνθρωπον. Δὲν ἁμαρτάνει

τις ἂν τὰ ἀπολαμβάνῃ, ἐὰν τὸ πράττῃ μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν πάντοτε ὅτι εἶναι πρόσκαιρα, ὅτι δὲν θὰ διαρκέσουν. Διότι ὅλα τὰ ἐγκόσμια θὰ διαρκέσουν ὀλίγον καὶ θὰ παρέλθουν. Ἂς μὴ ἀγαπῶμεν λοιπὸν τὸν κόσμον, ὡς μᾶς νουθετεῖ καὶ ὁ Ἀπόστολος Ἰωάννης, διότι δὲν περιέχει οὔτε ἓν ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον νὰ ἀξίζῃ τόσον ὅσον ἀξίζει ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀφιέρωσις μιᾶς ἀθανάτου ψυχῆς. Ὡς ἀθάνατος ἡ ψυχή, πρέπει νὰ ἐπιδιώξῃ δι᾿ ἑαυτὴν τὸ ἀθάνατον, τὸ αἰώνιον. Τὰ μόνα δὲ ἀθάνατα καὶ αἰώνια εἶναι: «Πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μέγιστον δὲ αὐτῶν ἡ ἀγάπη».

Πολλοί, στηριζόμενοι εἰς τὴν διάκρισιν μεταξὺ προσκαίρων καὶ αἰωνίων ἀγαθῶν, φρονοῦν ὅτι πᾶν τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι αἰώνιον εἶναι ἐξ ἀνάγκης ἁμαρτωλόν. Εἰς τὸ Εὐαγγέλιον ὅμως αὐτὰ δὲν χαρακτηρίζονται ὡς ἁμαρτωλά, ἀλλ᾿ ὡς ***πρόσκαιρα***, καὶ ἑπομένως ἀνάξια τῆς προσοχῆς καὶ τῶν προσπαθειῶν τῶν Χριστιανῶν. Πολλὰ τὰ ὡραῖα, μεγαλειώδη καὶ ἐντυπωτικὰ παρουσιάζει ὁ κόσμος, ἀλλ' εἶναι πρόσκαιρα, ἐφήμερα. «Ὅθεν μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον μηδὲ τὰ τοῦ κόσμου, διότι ὁ κόσμος παρέρχεται, ὡς καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ, ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα». (Α΄ Ἰωάν. β΄ 17, ἐφεξ.). Ἄλλοι πάλιν, στηριζόμενοι εἰς τὴν ἀνωτέρω διάκρισιν, πιστεύουν ὅτι εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἔλθῃ καιρὸς ὅτε, ἐκ τῶν τριῶν ὑπερτάτων ἀγαθῶν—πίστεως, ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης—θὰ ἐκλείψουν τὰ δύο,—ἡ μὲν πίστις συγχωνευομένη μὲ τὴν ὅρασιν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν «μὴ βλεπομένων», ἡ δὲ ἐλπὶς μεταβαλλομένη εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἐλπιζομένων. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὅμως δὲν λέγει τοιοῦτόν τι, καὶ ὁμολογουμένως, ἐλάχιστα δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ γνωρίζῃ περὶ τῶν συνθηκῶν τῆς μελλούσης ζωῆς. Μᾶς διαβεβαιοῖ ὅμως ὅτι τὰ τρία ταῦτα ***μένουν***. Βεβαιότατον δὲ εἶναι ὅτι ἡ ἀγάπη ***θὰ διαρκέσῃ*** αἰωνίως, διότι ὁ αἰώνιος Θεὸς εἶναι ἀγάπη.

Ποθήσατε λοιπὸν τὸ αἰώνιον ἐκεῖνο δῶρον — τὸ ἀμιγὲς καὶ ἀναλλοίωτον νόμισμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἔχῃ ἀξίαν εἰς ὅλον τὸ Σύμπαν, ὅταν ὅλαι αἱ ἐγκόσμιοι ἀξίαι θὰ ἔχουν ἐξευτελισθῆ καὶ ἀφανισθῆ. Πολλά, πάμπολλα πράγματα θὰ σᾶς ἀπασχολήσουν εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν. Σεῖς ὅμως ἐκτιμήσατε καὶ ἀποδώσατε εἰς ἕκαστον τῶν ἀγαθῶν τούτων τὴν ἀξίαν του τὴν πραγματικὴν καὶ κρατεῖτε ἕκαστον ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν πρέπουσαν καὶ ἀνάλογον θέσιν του. Καὶ ἂς ἦναι πρώτιστόν σας μέλημα, πῶς νὰ πραγματοποιήσητε καὶ ἀναπαραστήσητε εἰς τὸν ἑαυτόν σας τὸν χαρακτῆρα τοῦ Χριστοῦ—χαρακτῆρα βασιζόμενον ἐπὶ τῆς ἀγάπης.

Εἶπον, ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι ἀγαθὸν διαμένον, αἰώνιον. Παρετηρήσατε πόσον συχνὰ ὁ Ἀπόστολος Ἰωάννης συνδυάζει τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πίστιν καὶ πρὸς τὴν αἰώνιον ζωήν; Ἀλλ᾿ ἡμεῖς πόσον συχνὰ τὴν λησμονοῦμεν, αὐτὴν τὴν στενὴν σχέσιν!

Ὅταν ἤμην παιδί, δὲν μοῦ ἔλεγον ὅτι «ὁ Θεὸς τόσον ἠγάπησε τὸν κόσμον, ὥστε ἔδωκε τὸν Μονογενῆ Αὐτοῦ Υἱὸν νὰ ἀποθάνῃ, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον», ἀλλὰ μοῦ ἔλεγον ὅτι, τόσον ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον ὥστε ἔδωκε τὸν Μονογενῆ Του Υἱόν, ἵνα, ἂν πιστεύσω εἰς αὐτὸν ἐγώ, ἀποκτήσω κάτι τὸ ὁποῖον λέγεται εἰρήνη, καὶ κάτι ἄλλα, τὰ ὁποῖα λέγονται ἀσφάλεια, ἀνάπαυσις, χαρά. Καὶ μόλις πολὺ ἀργότερα κατώρθωσα νὰ ἀνακαλύψω ἐγὼ

μόνος μου, ὅτι «πᾶς ὁ πιστεύων εἰς τὸν Χριστόν, ***ἔχει ζωὴν αἰώνιον***». Τὸ Εὐαγγέλιον προσφέρει ζωὴν αἰώνιον.

Καὶ σεῖς, μὴ προσφέρετε εἰς τοὺς ἀνθρώπους ψιχία μόνον τοῦ Εὐαγγελίου. Μὴ τοῖς προσφέρετε μόνον χαράν, μόνον εἰρήνην, μόνον ἀνάπαυσιν, ἀσφάλειαν· Ἀλλ᾽ εἴπατε εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ Χριστὸς ἦλθε νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ***ζωὴν*** ἀφθονωτέραν ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἔχουν,—ζωὴν πλατυτέραν, ὑπερχειλίζουσαν ἀγάπης καὶ ἐπομένως παρέχουσαν πλήρη τὴν σωτηρίαν δι᾽ αὐτοὺς ἀτομικῶς καὶ πλούσια τὰ μέσα τῆς ἐργασίας ὑπὲρ τῆς ἀνακουφίσεως, τῆς ἀνορθώσεως καὶ τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ κόσμου. Τότε καὶ μόνον θὰ δυνηθῇ τὸ Εὐαγγέλιον νὰ καθέξῃ ὁλόκληρον τὸν ἄνθρωπον—σῶμα, ψυχὴν καὶ πνεῦμα—καὶ νὰ δώσῃ εἰς ἕκαστον μέρος τῆς φύσεως αὐτοῦ τὴν οἰκεῖαν δρᾶσιν καὶ τὸ βραβεῖον ταύτης. Διότι πλεῖστα κηρύγματα τὴν σήμερον ἀποτείνονται εἰς μέρος μόνον τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου Προσφέρουν εἰρήνην,—ὄχι ζωήν, ὄχι πίστιν, ὄχι ἀγάπην, ὄχι δικαίωσιν, ὄχι ἀναγέννησιν. Καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐκπίπτουν ἐκ τοιαύτης θρησκείας, διότι αὕτη δὲν τοὺς κατέχει ὁλοκλήρους· δὲν τοὺς κατέκτησέ ποτε ὁλοκλήρους. Δὲν τοῖς παρέσχε τὴν πληρεστέραν ἀγάπην, ἥτις μόνη εἶναι ἱκανὴ νὰ συναγωνισθῇ πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ κόσμου—τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων—καὶ νὰ νικήσῃ.

Δὲν τοῖς προσέφερε ρεῦμα ζωῆς χαροποιᾶς βαθύτερον ἀπ᾽ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐγνώριζον πρότερον. Καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ λογικῶς, ὅτι μόνον μία ἀγάπη πληρεστέρα δύναται νὰ συναγωνισθῇ ἐπιτυχῶς πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ κόσμου.

Τὸ νὰ ἀγαπᾷ κανεὶς πλουσιοπαρόχως εἶναι ἰσοδύναμον μὲ τὸ νὰ ζῇ πλουσιοπαρόχως, καὶ τὸ νὰ ἀγαπᾷ αἰωνίως εἶναι ἰσοδύναμον μὲ τὸ νὰ ζῇ αἰωνίως. Ἑπομένως. ἡ αἰώνιος ζωὴ συνδέεται ἀναποσπάτως μὲ τὴν ἀγάπην. Ὅταν συνδεώμεθα μὲ πρόσωπον ἀγαπητόν, τὸ ὁποῖον μᾶς ἀνταγαπᾷ, ποθοῦμεν τὴν ἀγάπην αὐτὴν νὰ τὴν διατηρήσωμεν πάντοτε. Ἄνθρωπος ὅστις δὲν ἔχει πλέον οὔτε μίαν ὕπαρξιν, ἥτις νὰ τὸν ἀγαπᾷ, αὐτοκτονεῖ. Ἐφ᾽ ὅσον ἔχῃ φίλους οἵτινες τὸν ἀγαποῦν θὰ ζῇ, διότι τὸ νὰ ζῇ σημαίνει τὸ νὰ ἀγαπᾷ. Καὶ ἑνὸς πιστοῦ σκύλλου ἡ ἀγάπη δυνατὸν νὰ κρατήσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ζωήν. Ὅταν ὅμως ἐκλείψῃ καὶ ὁ ἐλάχιστος οὗτος δεσμὸς πρὸς τὴν ζωήν, χάνει ὁ ἄνθρωπος τὴν ἐπαφήν του καὶ ἀποθνήσκει διὰ τῆς ἰδίας του χειρός.

Ἀλλ᾽ ὅταν γνωρίσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ἔχει τὴν αἰώνιον ζωήν, διότι ὁ Θεός, ὁ αἰώνιος, εἶναι ἀγάπη. Ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος ἄρα εἶναι τὸ νὰ γνωρίζῃ καὶ ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, ὅστις εἶναι Ἀγάπη. Τὸ καθορίζει αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὡς ἑξῆς, καὶ μελετήσατέ το: «***Αὕτη εἶναι ἡ αἰώνιος ζωή, τὸ νὰ γινώσκωσι Σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ Ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν***». Ὁ Θεὸς εἶναι αἰώνιος, ἄρα καὶ ἡ ἀγάπη εἶναι αἰωνία, διότι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστί. Καὶ συνεπῶς, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, ***Ἡ ἀγάπη εἶναι ζωὴ αἰώνιος.***

«***Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει***»—μᾶς διαβεβαιοῖ ὁ ἀπόστολος Παῦλος· ἄρα οὐδὲ καὶ ἡ ζωὴ ἐκπίπτει ἐφ᾽ ὅσον ὑφίσταται ἡ ἀγάπη. Ἰδοὺ ὁ φιλοσοφικὸς λόγος τῆς διδασκαλίας τοῦ Παύλου—ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον, ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων ἡ ἀγάπη πρέπει νὰ ἦναι τὸ ὑπέρτατον ἀγαθόν, διότι δὲν θὰ

ἐκλείψῃ. Μέλλει νὰ διαρκέσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. διότι ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων εἶναι ζωὴ αἰώνιος.

Ἀλλ' εἶναι ζωή, ἥτις ἀρχίζει ἀπὸ τὴν παροῦσαν μας ὕπαρξιν, ζωὴ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν νὰ ζῶμεν ἀπὸ τοῦδε. Δὲν ἀποκτᾶται ἡ αἰώνιος ζωὴ ἀπὸ τῆς στιγμῆς τοῦ θανάτου, ἐὰν δὲν ἤρχισεν ἐντεῦθεν τοῦ τάφου.

Ἄς εἰσέλθωμεν ἀπὸ τοῦδε εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν διὰ τῆς ἀγάπης. Χειροτέρα τύχη δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ διὰ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ νὰ ζῇ χωρὶς ἀγάπην, οὐδένα ἀγαπῶν καὶ ὑπὸ οὐδενὸς ἀγαπώμενος. Γνωρίζοντες ὅμως τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ ζῶντες ἐν τῇ ἀγάπῃ ταύτῃ, θὰ ζῶμεν ἀπὸ τοῦδε ἐν τῷ Θεῷ, ὅστις εἶναι Ἀγάπη.

Ὀλίγας λέξεις ἀκόμη καὶ ἐτελείωσα. Πόσοι ἀπὸ σᾶς θέλετε νὰ μὲ συντροφεύσητε ἀναγινώσκοντες τὸ ἀνωτέρω κεφάλαιον (Α' Κορινθ. κεφ. ιγ') ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος κατὰ τοὺς τρεῖς προσεχεῖς μῆνας; Κάποιος γνωστός μου ἔκαμε τοῦτο καὶ ὁλόκληρος ἡ ζωή του μετεβλήθη ἔκτοτε. Θέλετε καὶ σεῖς νὰ τὸ κάμητε; Ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ὑψίστου ἀγαθοῦ. Ἄν θέλετε, δύνασθε νὰ ἀρχίσητε ἀναγινώσκοντες αὐτὸ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἰδίως τὰ ἐδάφια εἰς τὰ ὁποῖα περιγράφεται ὁ τέλειος χαρακτήρ:

«Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται. Ἡ ἀγάπη δὲν φθονεῖ, δὲν ἐπαίρεται». Οἰκειοποιηθεῖτε τὰ στοιχεῖα ταῦτα τῆς ἀγάπης. Ἄς ἀποτελέσουν μέρος τῆς ζωῆς σας. Καὶ τότε πᾶν ὅ,τι πράττετε θὰ εἶναι αἰώνιον. Ἀξίζει νὰ τὸ ἐπιδιώξητε. Ἀξίζει νὰ ἀφιερώσητε τὸν καιρόν σας εἰς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Χωρὶς προσπάθειαν δὲν ἐπιτυγχάνεται οὐδὲν ἀγαθόν. Οὐδεὶς ἔμεινέ ποτε ἅγιος εἰς τὸν ὕπνον του. Ὅπως δὲ ἐπιτύχητε τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ σκοποῦ, ἀπαιτεῖται νὰ καθιερώσητε μέρος τοῦ καιροῦ σας εἰς προσευχὴν καὶ σκέψιν. Ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὴν προσπάθειαν οἱασδήποτε βελτιώσεως, σωματικῆς ἢ διανοητικῆς, οὕτω καὶ ἡ προσπάθεια αὕτη ἀπαιτεῖ προετοιμασίαν καὶ φροντίδα.

Ἐπιδοθῆτε εἰς τὸν ἕνα τοῦτον σκοπόν. Πάσῃ θυσίᾳ ἐξασφαλίσατε δι' ἑαυτοὺς τὸν ὑπερβάλλοντα ἐκεῖνον χαρακτῆρα ἀντὶ τοῦ ἰδικοῦ σας σημερινοῦ χαρακτῆρος. Ἐὰν τοῦτο πράξητε, τότε ὅταν ἐπισκοπήσητε ἡμέραν τινὰ τὴν ζωήν σας, θὰ ἴδητε ὅτι αἱ στιγμαὶ ποὺ ἐξέχουν, αἱ στιγμαὶ κατὰ τὰς ὁποίας ἀληθινὰ ἐζήσατε, εἶναι αἱ στιγμαὶ κατὰ τὰς ὁποίας ἐπράξατε κάτι ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἐν πνεύματι ἀγάπης. Ρίπτοντες τὸ βλέμμα τῆς μνήμης ἐπὶ τοῦ παρελθόντος, θὰ ἴδητε ὑπεράνω καὶ πέραν ὅλων τῶν προσκαίρων ἀπολαύσεων τῆς ζωῆς, νὰ ἐξέχουν αἱ ὑπέρταται ὧραι, καθ' ἃς ἠδυνήθητε νὰ προσφέρητε καλωσύνην ἀπαρατήρητον εἰς τοὺς πέριξ σας, πράγματα πολὺ ἀσήμαντα ἴσως διὰ νὰ γίνεται λόγος περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα αἰσθάνεσθε καλῶς ὅτι εἰσέδυσαν εἰς τὴν αἰωνίαν σας ζωήν.

Ἔχω ἰδεῖ σχεδὸν ὅλα τὰ ὡραῖα πράγματα, ἅτινα ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν κόσμον. Ἔχω ἀπολαύσει σχεδὸν κάθε εὐχαρίστησιν, τὴν ὁποίαν Αὐτὸς ἐσχεδίασε διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐν τούτοις ρίπτων τὸ βλέμμα μου πρὸς τὰ ὀπίσω, βλέπω ἐξεχούσας ἐξ ὅλης μου τῆς παρελθούσης ζωῆς, μόνον τέσσαρας ἢ πέντε βραχείας ἀπολαύσεις τῆς πείρας μου, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἀντενακλᾶτο εἰς πενιχράν τινα πρᾶξιν μου, ἥτις ἦτο ἀσθενὴς ἀπομίμησις τῆς

ὑπερβαλλούσης ἐκείνης ἀγάπης. Καὶ ἡ πεῖρα αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ πράγματα ἅτινα μόνα διαμένουν ἐξ ὅλης τῆς ζωῆς. Πᾶν ἄλλο εἶναι πρόσκαιρον. Πᾶν ἄλλο ἀγαθὸν εἶναι ὄνειρον. Μόναι αἱ πράξεις τῆς ἀγάπης, τὰς ὁποίας οὐδεὶς γνωρίζει ἢ δύναται ποτὲ νὰ γνωρίσῃ, οὐδέποτε ἐκπίπτουν ἀλλὰ διαμένουν αἰωνίως.

Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, ὅπου παριστάνεται ἡ ἡμέρα τῆς Κρίσεως μὲ τὴν εἰκόνα Ἑνός, καθημένου ἐπὶ θρόνου καὶ χωρίζοντος τὰ πρόβατα ἀπὸ τὰ ἐρίφια, ὁ γνώμων, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ κριθῇ ὁ ἄνθρωπος, δὲν θὰ ἦναι «Πῶς ἐπίστευσας»—ἀλλὰ «Πῶς ἠγάπησας». Ἡ λυδία λίθος, διὰ τῆς ὁποίας θὰ δοκιμασθῇ ἡ θρησκεία τοῦ ἀνθρώπου, δὲν θὰ ἦναι ὁ βαθμὸς τῆς θρησκευτικότητός του, ἀλλ' ἡ ἀγάπη. Ἡ ἐτυμηγορία τῆς μεγάλης ἐκείνης Ἡμέρας τῆς Κρίσεως δὲν θὰ στηρίζεται ἐπὶ τῆς θρησκοληψίας ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀγάπης. Ἡ τελικὴ δοκιμὴ τῆς θρησκείας μου θὰ ἦναι ὄχι τί ἔπραξα, ὄχι τί ἐπίστευσα, ἢ τί ἐκατώρθωσα, ἀλλὰ τίνι τρόπῳ ἐξετέλεσα τὰς κοινὰς πράξεις τῆς ἀγάπης ἐν τῇ καθημερινῇ ζωῇ.

Τὸ τρομερὸν ἐκεῖνο κατηγορητήριον δὲν ἀναφέρει κἄν τὰ ἔμπρακτα ἁμαρτήματα. Θὰ κριθῶμεν ὄχι μόνον δι' ὅσα ἐπράξαμεν, ἀλλὰ καὶ δι' ὅσα παρελείψαμεν νὰ πράξωμεν. Ὅσα δὲν ἐπράξαμεν, ταῦτα θὰ μᾶς καταδικάσουν. Καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ ἄλλως τὸ πρᾶγμα, διότι ἀρνούμενοι ν' ἀποδώσωμεν εἰς τοὺς ὁμοίους ἡμῶν τὴν ἀγάπην μας, ἀρνούμεθα τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, ἀποδεικνύομεν ὅτι οὐδέποτε ἐγνωρίσαμεν Αὐτόν—ὅτι δι' ἡμᾶς Αὐτὸς ἔζησεν εἰς μάτην. Σημαίνει ὅτι οὐδὲν ὑπέμνησε εἰς ὅλας τὰς σκέψεις μας, ὅτι οὐδέποτε ἐνέπνευσέ τι εἰς ὅλην τὴν ζωήν μου, ὅτι οὐδέποτε Τὸν ἐπλησιάσαμεν τόσον ἐγγύς, ὥστε νὰ καταληφθῶμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τὴν ἕλξιν τῆς συμπαθείας Αὐτοῦ πρὸς ὁλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα. Σημαίνει ὅτι ἐζήσαμεν δι' ἡμᾶς αὐτούς, ἐσκεπτόμεθα δι' ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ δι' οὐδένα ἄλλον. Ὡς νὰ μὴ εἶχε ζήσει ποτὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ νὰ μὴ εἶχεν ἀποθάνει ὑπὲρ ἡμῶν!

Ὁ Κριτής, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου θὰ συναχθῶσι πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου.

Τὴν καταδικαστικήν Του ἀπόφασιν θὰ ἀναγγείλῃ ἐν ὀνόματι τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ μόνη ἡ θέα τῆς σκηνῆς ἐκείνης θὰ κρίνῃ ἕνα ἕκαστον σιωπηλῶς, Ἐκεῖ θὰ ἦναι ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους συνηντήσαμεν καὶ ἐβοηθήσαμεν, ἐκεῖ τὸ πλῆθος ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἠμελήσαμεν ἢ περιεφρονήσαμεν. Μάρτυρες ἄλλοι δὲν θὰ κλητευθοῦν. Κατηγορητήριον δὲν θὰ ἀναγνωσθῇ ἄλλο, εἰμὴ τὸ τῆς ***ἐλλείψεως ἀγάπης***. Μὴ ἀπατᾶσθε. Οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίους εἷς ἕκαστος ἡμῶν θὰ ἀκούσῃ μίαν ἡμέραν, δὲν ἀπηχοῦν θεολογίαν, ἀλλὰ ζωὴν Χριστιανικήν. Δὲν στηρίζονται εἰς σύμβολα καὶ εἰς δόγματα, ἀλλ' εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ πεινῶντας καὶ ἀστέγους. εἰς τὴν στέγασιν καὶ περίθαλψιν τούτων καὶ εἰς τὰ ποτήρια ψυχροῦ ὕδατος, τὰ δοθέντα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ.

Ἂς εὐχαριστήσωμεν τὸν Θεόν, διότι ὁ Χριστιανισμὸς τῆς σημερινῆς ἐποχῆς προσεγγίζει καλλίτερον ἢ ἄλλοτε πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ κόσμου. Σεῖς δὲ ζήσατε οὕτως ὥστε νὰ βοηθήσητε εἰς τὸ ἔργον. Ἂς ἔχῃ δόξαν ὁ Θεὸς ὅτι οἱ ἄνθρωποι γνωρίζουν καλλίτερον—ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον—τί ἐστι θρησκεία, τί εἶναι ὁ Θεός.

Ποῖος εἶναι ὁ Χριστός; Εἶναι ἐκεῖνος ὅστις ἔθρεψε τοὺς πεινῶντας, ἐνέδυσε τοὺς γυμνούς, ἐπεσκέφθη τοὺς ἀρρώστους. Ποῦ εἶναι ὁ Χριστός; Ποῦ; Ἀκούσατε τί λέγει; «Ὅστις δεχθῆ μικρὸν παιδίον ἐν τῷ ὀνόματί Μου, Ἐμὲ δέχεται.» Καὶ τίνες εἶναι τοῦ Χριστοῦ; «Πᾶς ὅστις ἀγαπᾷ, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐγεννήθη».

Ἐρρῖκος Δρῶμμονδ.

ΤΕΛΟΣ

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΔΑΒΙΔ

Τὴν ΝΔ. γωνίαν τοῦ σημερινοῦ τείχους τῆς Ἱερουσαλὴμ κατέχει μικρὸν τζαμίον γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Νέμπι Δαβὶδ καὶ θεωρεῖται κτισμένον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Προφητάνακτος. Ὑψοῦται εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς πόλεως, ἐπὶ τοῦ λεγομένου λόφου τῆς Σιών. Ὁ Σουλτὰν Χαμὴτ Β΄ τὸ ἐδώρησεν εἰς τὸν Γουλιέλμον Β΄ κατὰ τὸ ἐπιδεικτικώτατον ἐκεῖνο ταξείδιον τοῦ μεγαλομανοῦς Κάϊζερ τὸ 1899. Τώρα δὲ μὲ τὰς νέας ἐρεύνας ποῦ γίνονται πολλαχοῦ τῆς Παλαιστίνης, ἤρχισε νὰ γίνεται λόγος εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ περὶ τοῦ μνημείου τούτου.

Κατὰ τὴν γνώμην μας, ὁ ταυτισμὸς αὐτοῦ μὲ τὸν τάφον τοῦ Δαβὶδ εἶναι ἀδικαιολόγητος. Ὁ λόφος ἐσφαλμένως λέγεται Σιών. Ἡ Σιὼν τῆς Π. Διαθήκης πρέπει νὰ ζητηθῇ εἰς τὸ Ν. ἄκρον τοῦ λόφου Μωριάχ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔκειτο ὁ Ναὸς τῶν Ἑβραίων, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Χαρὰμ Ἔς Σερίφ, ὅπως τὸ ἀπέδειξεν ὁ σοφὸς Ἀνατολιστὴς δομινικανὸς πατὴρ Λαγκρὰνζ εἰς τὴν «Βιβλικὴν Ἐπιθεώρησιν». Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Δαβὶδ τὸ μέρος αὐτὸ κατείχετο ἀκόμη ὑπὸ τῶν Ἰεβουσαίων καὶ ὅταν τὸ κατέλαβεν ὁ Δαβίδ, ἔγινεν ἡ ἀκρόπολις τῆς πόλεως ὅλης, μετονομασθείσης Ἰεβοὺς-Σαλήμ, ὁπόθεν καὶ ἡ λέξις Ἱερουσαλήμ. Εἰς κανὲν ἀπὸ τὰ παλαιὰ ὁδοιπορικὰ δὲν ἀναφέρεται ὁ τάφος τοῦ Δαβὶδ ὡς κείμενος ἐπὶ τῆς σημερινῆς Σιών. Ἡ καταστροφὴ τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Τίτου καὶ κατόπιν ἡ ἐπὶ νέου σχεδίου ἀνοικοδόμησίς της ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ, ὑπὸ τὸ ὄνομα Αἰλία Καπιτωλίνα, καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν ἀνεύρεσιν τεκμηρίων ταυτότητος.

Οὐδεμίαν ἔχομεν ἀκριβῆ πληροφορίαν περὶ τῆς θέσεως τοῦ τάφου τούτου, ὅπως δὲν ἔχομεν καὶ διὰ τὸν τάφον τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Γραφὴ λέγει «ἐκοιμήθη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ ἐτάφη ἐν πόλει Δαβὶδ» (Β΄. Βασ. β΄. 10, 11), ὁ δὲ Πέτρος εἰς τὰς Πράξεις: «Ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρρησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ Πατριάρχου Δαβὶδ ὅτι καὶ ἐτελεύτησε καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἐστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης» (β΄ 29).

Συνάγεται ὅτι τὸν Α΄. αἰῶνα. μ. Χρ. ἐδεικνύετο ὁ τάφος τοῦ Δαβίδ. Τοῦτο βεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὸν Ἰώσηπον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον μανθάνομεν ὅτι «ἔθαψεν αὐτὸν ὁ παῖς Σολομὼν ἐν Ἱεροσολύμοις διαπρεπῶς... καὶ πλοῦτον πολὺν αὐτῷ καὶ ἄφθονον συνεκήδευσεν. Μετὰ χρόνον ἐτῶν χιλίων καὶ τριακοσίων Ὑρκανος ὁ ἀρχιερεύς, ***πολιορκούμενος*** ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Εὐσεβοῦς.... βουλόμενος χρήματ' αὐτῷ δοῦναι ὑπὲρ τοῦ λῦσαι τὴν πολιορκίαν... καὶ ἄλλοθεν οὐκ εὐπορῶν, ἀνοίξας ἕνα οἶκον τῶν ἐν τῷ Δαυΐδου μνήματι, καὶ βαστάσας τρισχίλια τάλαντα,

μέρος ἔδωκεν Ἀντιόχῳ καὶ διέλυσεν οὕτω τὴν πολιορκίαν... Μετὰ δὲ τοῦτον ἐτῶν πολλῶν διαγενομένων, πάλιν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς ἕτερον ἀνοίξας οἶκον, ἀνείλετο χρήματα πολλά. Ταῖς μέντοι γε θήκαις τῶν βασιλέων οὐδεὶς αὐτῶν ἐπέτυχεν, ἦσαν γὰρ μηχανικῶς ὑπὸ τὴν γὴν κεκηδευμέναι πρὸς τὸ μὴ φανεραὶ εἶναι τοῖς εἰς μνῆμα εἰσιοῦσιν» (Ἰώσ. Ἀρχαιολ. Ζ΄. 15,3). Καὶ κατωτέρω (ΙΣΤ΄. 7,1)· «Ὁ γὰρ Ἡρώδης... νυκτὸς ἀνοίξας τὸν τάφον εἰσέρχεται, πραγματευσάμενος ἥκιστα μὲν ἐν τῇ πόλει φανερὸς εἶναι, παρειληφὼς δὲ τοὺς πιστοτάτους τῶν φίλων. Ἀποθέσιμα μὲν οὖν χρήματα, καθ᾽ ἅπερ Ὑρκανος, οὐχ εὗρε, κόσμον δὲ χρυσοῦ καὶ κειμηλίων πολύν, ὅν ἀνείλετο πάντα. Σπουδὴν δ᾽ εἶχεν ἐπιμελεστέραν ποιούμενος τὴν ἔρευναν, ἐνδοτέρω τε χωρεῖν καὶ κατὰ τὰς θήκας, ἐν αἷς ἦν τοῦ Δαυΐδου καὶ τοῦ Σολομῶντος τὰ σώματα. Καὶ δύο μὲν αὐτῷ τῶν δορυφόρων διεφθάρησαν, φλογὸς ἔνδοθεν εἰσιοῦσιν ἀπαντώσης, ὡς ἐλέγετο. Περίφοβος δ᾽ αὐτὸς ἐξῄει καὶ τοῦ δέους ἱλαστήριον μνῆμα λευκῆς πέτρας ἐπὶ τῷ στομίῳ κατεσκευάσατο, πολυτελὲς τῇ δαπάνῃ. Τούτου καὶ Νικόλαος, ὁ κατ᾽ αὐτὸν ἱστοριογράφος, μέμνηται τοῦ κατασκευάσματος».

Ἀπὸ τὰς τόσον ἀξιολόγους πληροφορίας τοῦ Ἑβραίου ἱστορικοῦ, ὁ ὁποῖος διὰ τὰ τοπογραφικὰ ζητήματα καὶ τὰ μνημεῖα τῆς Ἱερουσαλὴμ τοῦ Α΄. αἰῶνος μ. Χρ. εἶναι ἀναμφισβήτητος αὐθεντία, συνάγομεν ὅτι ὁ τάφος τοῦ Δαβὶδ ἔκειτο ἐντὸς τοῦ τείχους τῆς πόλεώς καὶ εἰς μέρος ἀπόκεντρον, ἀφοῦ ὁ Ὑρκανὸς ἐπολιορκεῖτο ὅταν τὸν παρεβίασεν, ὁ δὲ Ἡρώδης ἐφρόντισε νὰ μὴ γείνῃ ἀντιληπτὸς ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως. Ὁ τάφος ἀπετελεῖτο ἀπὸ σειρὰν θαλάμων, αἱ δὲ σαρκοφάγοι τῶν βασιλέων θὰ ἦσαν ἑρμητικῶς κλεισμέναι μέσα εἰς τὸν τελευταῖον θάλαμον. Πλήρη ἰδέαν τῆς τοιαύτης διατάξεως λαμβάνει κανεὶς ἀπὸ τὸ νεκρικὸν μνημεῖον τῆς Νικηφορίας, τὸ ὁποῖον ἀνεκαλύφθη πρὸ πενήντα περίπου ἐτῶν, ἔξω τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς σημερινῆς πόλεως, εἰς τὰ ΝΔ τῆς Σιὼν καὶ ἐκεῖθεν τῆς κοιλάδος Ἑννώμ. Τόσον μάλιστα ὥστε θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ διαταθῇ ὅτι τὸ μνημεῖον τῆς Νικηφορίας εἶναι ὁ τάφος Δαβίδ. Πράγματι, ἀνεκαλύφθησαν ἐμπρὸς εἰς τὴν εἴσοδον του τὰ συντρίμματα ἱδρύματος ἑλληνορρωμαϊκοῦ ἐκ πέτρας λευκῆς, τὸ ὁποῖον θὰ ἐταύτιζε πρὸς τὸ ἐξιλαστήριον κατασκεύασμα τοῦ Ἡρώδου. Εἰς τὸν τελευταῖον του θάλαμον ὑπάρχουν ἀκόμη δύο σαρκοφάγοι, ἡ μία ἀπὸ λευκὸν μάρμαρον καὶ ἡ ἄλλη ἀπὸ εὔθρυπτον πέτραν μὲ Ἑβραϊκὰ νεκρικὰ κοσμήματα. Τὸ κάλυμμα μάλιστα τῆς δευτέρας εἶναι σπασμένον, θὰ ἔλεγε κανεὶς ἀπὸ τὴν ἔκρηξιν ποῦ ἐτρόμαξε τὸν ἱερόσυλον Ἡρώδην. Ἀρχικῶς εἶχον εὑρεθῆ καὶ δύο ἄλλαι σαρκοφάγοι παιδικαί, ἠξεύρομεν δὲ ὅτι εἰς τὸν τάφον τοῦ Δαβὶδ εἶχον ταφῆ καὶ τέκνα του. Ἀλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ μνημεῖον αὐτὸ τῆς Νικηφορίας εὑρίσκεται ἔξω τῆς πόλεως καὶ ὅτι ὁ Ἰώσηπος δὲν τὸ ἀναφέρει—τοὐλάχιστον ὡς τάφον Δαβὶδ—ὅταν περιγράφῃ τὸ πρόχειρον τεῖχος, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ Τίτος περιέβαλε τὴν πόλιν, ὅπου ἀναφέρει ὅλα τὰ μνημεῖα πλησίον τῶν ὁποίων ἐπέρασε τὸ τεῖχος, πείθουν ὅτι τὸ μνημεῖον τῆς Νικηφορίας **δὲν** εἶναι ὁ τάφος Δαβίδ. Δι᾽ ἡμᾶς καὶ διὰ λόγους, τοὺς ὁποίους ἐξεθέσαμεν διὰ μακρῶν εἰς εἰδικὴν μελέτην (Ὁ Γολγοθᾶς καὶ ὁ τάφος. Ἀλεξάνδρεια 1922), τὸ μνημεῖον τῆς Νικηφορίας εἶναι ὁ ἀληθινὸς τάφος τοῦ Ἀριμαθαίας, εἰς τὸν ὁποῖον ἐναπετέθη ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

Τὸ φαινόμενον τῆς φονικῆς φλογὸς ἀποδεικνύει τὴν πραγματικότητα τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Ἰωσήπου. Εἶναι φαινόμενον γνωστόν. Ἡ ἀποσύνθεσις τῶν πτωμάτων παράγει εὔφλεκτα ἀέρια, τὰ ὁποῖα ἀνάπτουν ἅμα ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ ὀξυγόνον τοῦ ἀέρος. Πολὺ περισσότερον ἅμα πλησιάσῃ κανείς, ὅπως οἱ προπορευόμενοι δορυφόροι τοῦ Ἡρώδου, μὲ δάδας ἀναμμένας. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ ὅταν ὁ Ἰουλιανὸς ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἑβραίους νὰ ἀνακτίσουν τὸν Ναόν των. Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ἔφθασαν οἱ ἐργᾶται εἰς τὰ τεράστια ἀρχαῖα ὑπόγεια τοῦ Ναοῦ ὅπου ἐχύνετο τὸ ἄφθονον αἷμα τῶν θυμάτων τῶν θυσιῶν. Μόλις τὰ ἀέρια, ποῦ ἐκεῖ κάτω ἔμενον συμπιεσμένα ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν αἱμάτων, ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἀέρα, ἤναψαν ἐκρηκτικῶς καὶ ἐτρόμαξαν τόσον τοὺς ἐργάτας, ὥστε παρῃτήθησαν ἀπὸ τὴν ἐπιχείρησιν. Ὅμοιον φαινόμενον οὐδέποτε ἐσημειώθη εἰς τὴν Αἴγυπτον, διότι αἱ μουμίαι δὲν ὑπόκεινται εἰς ἀποσύνθεσιν.

Δυσνόητον μᾶς φαίνεται ἐν τούτοις τὸ λεγόμενον ἀπὸ τοῦ Ἰωσήπου: «Τοῦτον καὶ Νικόλαος ὁ κατ' αὐτὸν ἱστορικὸς μέμνηται τοῦ κατασκευάσματος.» Διότι δεικνύει ὅτι ἐπὶ Ἰωσήπου τὸ κατασκεύασμα αὐτὸ δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον. Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἡρώδου (4 π. Χρ.) μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Τίτου καταστροφῆς τῆς πόλεως (70 μ. Χρ.), εἰς τὴν ὁποίαν παρέστη ὁ Ἰώσηπος, οὐδὲν γνωρίζομεν συμβὰν ἱκανὸν νὰ δικαιολογήσῃ τὸν ἐξαφανισμὸν πετρίνου ἱδρύματος καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Δαβίδ· Ἐν τούτοις Δίων ὁ Κάσσιος λέγει εἰς τὸν βίον τοῦ Ἀδριανοῦ: «Μέρος τοῦ τάφου τοῦ Σολομῶντος αὐτόματον κατέρρευσεν ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Ἀδριανοῦ». Βέβαια ἡ λέξις «κατέρρευσε» δὲν ταιριάζει διὰ τὸν ἐντὸς τοῦ βράχου γλυμμένον τάφον ἀλλὰ μόνον διὰ κτίσμα ἐπικείμενον τοῦ τάφου. Πιθανὸν ἐν τούτοις ἡ φρᾶσις τοῦ Ἰωσήπου νὰ σημαίνῃ ὅτι ἡ μαρτυρία τοῦ Νικολάου βεβαιώνει ὅτι τὸ ἵδρυμα ἦτο ἔργον τοῦ Ἡρώδου.

Οἱ Λατῖνοι διατείνονται ὅτι τὸ σημερινὸν τζαμίον Νέμπι Δαοῦδ ὄχι μόνον ἦτο ὁ τάφος τοῦ Προφήτου ἀλλὰ καὶ κατέχει τὴν θέσιν τοῦ οἴκου, ὅπου ἐτελέσθη ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος καὶ συνέβη ἡ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς κάθοδος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Πῶς συμβιβάζουν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πέτρου, καθ' ἣν ὁ τάφος ἐδεικνύετο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του μὲ τὴν συνύπαρξιν τοῦ οἴκου ἐκείνου; Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ συνήρχοντο εἰς τὴν εὐρεῖαν αἴθουσαν τοῦ οἴκου ἐκείνου, ὅθεν καὶ ὠνομάσθη «Μήτηρ τῶν ἐκκλησιῶν». Ἀλλ' οἱ μαθηταὶ ἐκεῖνοι καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ Πέτρος ἦσαν ἀκόμη ζηλωταὶ τηρηταὶ τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου καὶ ἑπομένως τοῖς ἦτο ἀδύνατον νὰ κατοικοῦν ἐπάνω ἀπὸ τάφον. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς Ἐπιφάνιον, Νικηφόρον καὶ Μεταφράστην οἱ Χριστιανοὶ εἶχον κατασκευάσει ἐκκλησίαν εἰς τὸν τόπον τοῦ οἴκου ἐκείνου πρὸ τοῦ Ἀδριανοῦ. Τὴν ἐκκλησίαν ἐκείνην ἀνῳκοδόμησεν εὐρυτέραν ἡ Ἁγ. Ἑλένη. Ἀλλὰ καταστραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Σαλὰχ Ἐδδὶν τὸ 1187 ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων μετὰ τὴν νίκην τῶν εἰς Ἄκραν (Πτολεμαΐδα). Εἰς τὰ 1212 τὴν ἐπεσκέφθη ὁ Βιλλεβρὰνδ τοῦ Ὀλδεμβούργου. Ὅταν ὅμως οἱ Τοῦρκοι ἔμαθαν τὸ 1548 ὅτι ὑπ' αὐτὴν κεῖται ὁ τάφος τοῦ Δαβίδ, τὸν μετέτρεψαν εἰς τζαμίον.

Τὰ παραμύθια αὐτὰ καὶ χειρότερα ἀκόμη ἀποτελοῦν τὴν ἐπιστήμην τῶν

Λατίνων κληρικῶν. Ὁ μακαρίτης πατέρας μου ἔλεγεν ὅτι ὅταν κανεὶς πάρῃ διαζύγιον μὲ τὴν ἐντροπήν, εὐκολύνει πολὺ τῆς δουλιές του.

Ἡ εἴσοδος τοῦ τζαμίου ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς Χριστιανούς. Ἐν τούτοις ὅσοι τὸ ἐπεσκέφθησαν λέγουν ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει τὸ ἐπιτρέπον νὰ πιστευθῇ ὅτι ὑπῆρξεν ἐκεῖ ποτὲ τάφος. Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι ὁ τάφος τοῦ Δαβὶδ ἀγνοεῖται ποῦ κεῖται.

Γ. Λ. Ἀρβανιτάκης.

ΑΙ ΚΑΤΑΚΟΜΒΑΙ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

συνέχεια

«Τέλος, δύοντος τοῦ ἡλίου, περατοῦται ἡ φοβερὰ αὕτη Ρωμαϊκὴ ἑορτή, καὶ αἱ δεκάδες χιλιάδων πολιτῶν ἀπέρχονται κεκορεσμέναι ἀνθρωπίνου αἵματος, ὅπως διὰ συμποσίων κατ' οἶκον συμπληρώσωσι τὴν ἀγρίαν ταύτην μέθην, χωρὶς μίαν λέξιν ἢ ἕνα στεναγμὸν ἐλέους ἢ οἴκτου διὰ τόσας ὑπάρξεις σφαγιασθείσας, διὰ τόσους γενναίους ἄνδρας καὶ τόσας ὡραίας γυναῖκας καὶ τόσον ἡρωϊκοὺς γέροντας κατακρεουργηθέντας. Μὴ πάντες οἱ Ρωμαῖοι οὗτοι πολῖται ἦσαν θηρία ἢ ἀνθρωπόμορφα τέρατα; Οὐχί, ἀλλ' ἡ ἐπάρατος συνήθεια τοσοῦτον εἶχεν ἀποσκληρύνει τὰς καρδίας καὶ συνειδήσεις των, ὥστε εἰς οὐδὲν ἐλογιζοντο τὰς ἀπαισίας ταύτας ἀνθρωπίνας ἑκατόμβας. Δὲν ἦσαν τέρατα—***ἦσαν εἰδωλολάτραι!***».

Ὁ σοφὸς Γερμανὸς Λίψιος ὑπολογίζει ὅτι οἱ ἀγῶνες οὗτοι τῶν ἀμφιθεάτρων τῆς Ρώμης κατηνάλισκον 20,000 ἕως 30,000 ἀνθρωπίνας ὑπάρξεις ***κατὰ μῆνα*** καὶ προσθέτει, ὅτι οὐδεὶς πόλεμος ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπῆρξε τόσον αἱματηρός, ὅσον τὰ θεάματα ταῦτα. Ὅταν δ' ἐνθυμηθῶμεν ὅτι εἰς τὰ θεάματα ταῦτα ἐσύχναζον πᾶσαι αἱ τάξεις τῆς κοινωνίας, ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος μέχρι τοῦ ἐλαχίστου δούλου—οἱ συγκλητικοί, οἱ εὐγενεῖς, οἱ ἱερεῖς, αἱ γυναῖκες, αἱ νεάνιδες, οἱ νεανίσκοι πάσης κοινωνικῆς βαθμίδος—δὲν δυσκολευόμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἐξαχρείωσιν καὶ ἀποθηρίωσιν τοῦ λαοῦ τούτου κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων Αὐτοῦ.

Μίαν ἀκόμη ἐκ τῶν μεγάλων πληγῶν τοῦ ἀρχαίου ἐθνικοῦ κόσμου θὰ μνημονεύσωμεν, ὅπως συμπληρώσωμεν τὴν ὅλην εἰκόνα τῆς ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς αὐτοῦ παραλυσίας—τὴν ***δουλείαν.***

Τὸ ἀγοράζειν, πωλεῖν καὶ ἔχειν ὡς ἀνδράποδα ἀνθρωπίνας ὑπάρξεις ἦτο συνήθεια γενικὴ καθ' ὅλον τὸν ἀρχαῖον κόσμον. Ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν Ἑβραίων ὑπῆρχε μετρία τις δουλεία, ἐφαρμοζομένη εἰς τοὺς χρεωκόπους, τοὺς κλέπτας καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πολέμου. Καὶ εἰς μὲν τοὺς χρεωκόπους καὶ κλέπτας τοῦτο ἦτο εἶδος τιμωρίας. Εἰς δὲ τοὺς αἰχμαλώτους ἡ παρ' Ἑβραίοις δουλεία ἦτο περιωρισμένη διὰ διαφόρων διατάξεων, αἵτινες καθίστων τὴν θέσιν τοῦ δούλου ἀσφαλῆ ἀπὸ τὰ βασανιστήρια, τοὺς ἀκρωτηριασμοὺς καὶ τὰς ἀπανθρωπίας, ἃς οἱ Ἐθνικοὶ μετεχειρίζοντο κατὰ τῶν δούλων των. Ἐξ ἄλλου τὸ κλέπτειν ἀνθρώπους πρὸς ἐξανδραποδισμόν, συνήθεια κοινοτάτη παρὰ τοῖς Ἐθνικοῖς, ἀπηγορεύετο παρ'

Ἑβραίοις ἐπὶ ποινῇ θανάτου (Ἔξοδ. κα΄. 16 Δευτερ. κδ΄. 7). Ὁ Μωσαϊκὸς νόμος ἐπέβαλλεν εὐσπλαχνίαν πρὸς τοὺς δούλους, ἐὰν δὲ δοῦλός τις ἐφονεύετο ὑπὸ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ὁ κύριος ἐτιμωρεῖτο· ἐὰν δοῦλός τις ἔχανεν ὀφθαλμὸν ἢ ὀδόντα ἐκ κτυπήματος τοῦ κυρίου του, ἐλάμβανεν ἀμέσως τὴν ἐλευθερίαν του (Ἔξοδ. κα΄. 20, 26, 27). Ὁ διὰ χρέος γινόμενος δοῦλος ἠδύνατο νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν του ἀποπληρώνων τὸ κεφάλαιον τοῦ χρέους του ἀτόκως (Λευϊτ. κε΄. 39) Οἱ δοῦλοι εἶχον ἀνάπαυσιν κατὰ τὰ Σάββατα καὶ τὰς ἑορτάς, καὶ συμμετεῖχον εἰς τὰς ἑορτὰς μετὰ τῶν κυρίων αὐτῶν (Δευτερ. ιβ΄. 18), ἔδει δὲ νὰ λαμβάνωσιν ἐπαρκῆ διατροφήν. Οὐδεὶς Ἑβραῖος ἠδύνατο νὰ ἦναι δοῦλος πλέον τῶν ἓξ ἐτῶν, κατὰ δὲ πᾶν ἕβδομον ἔτος (Ἰωβηλαῖον) πάντες οἱ ἐξ Ἑβραίων δοῦλοι ἠλευθεροῦντο. Δοῦλος δὲ δραπέτης ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἐκδοθῇ εἰς τὸν κύριον αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἠδύνατο νὰ μένῃ ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἐλεύθερος (Δευτ. κγ΄. 15, 16).

Ἐξ ὅλων τῶν λεπτομερειῶν τούτων βλέπομεν ὅτι ἡ δουλεία παρ᾽ Ἑβραίοις ἦτο ἠπιωτάτη· διὰ μὲν τοὺς ἐξ Ἑβραίων δούλους δὲν ἦτο σχεδὸν τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὰς σημερινὰς δικαστικὰς ποινὰς τῶν κλεπτῶν καὶ χρεωκόπων, διὰ δὲ τοὺς ἀλλοφύλους δούλους ἀσυγκρίτως ἠπιωτέρα ἢ παρὰ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. Οὐδὲ πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἡ Παλαιὰ ἢ Μωσαϊκὴ οἰκονομία ἦτο πρόσκαιρος καὶ ἀτελὴς (Πρὸς Ἑβρ. ϛ΄. η΄. καὶ ια΄.), ἐὰν δὲ ὁ Κύριος ἡμῶν εἶπέ ποτε περὶ τοῦ διαζυγίου ὅτι «διὰ τὴν σκληροκαρδίαν» τῶν Ἰουδαίων ἐπέτρεψεν αὐτὸ ὁ Μωϋσῆς, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ ἠπία αὕτη δουλεία ἐπετράπη διὰ τὴν πλεονεξίαν αὐτῶν, ὅπως προφυλαχθῶσιν οἱ δοῦλοι ἀπὸ πλεῖστα ὅσα κακά.

Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν Ἐθνικῶν ἡ δουλεία οὐδένα ἐγνώριζε περιορισμόν. Ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, οἵτινες εἶχον ἐξ ὅλων τῶν ἀρχαίων λαῶν τὴν σαφεστέραν ἰδέαν περὶ ἐλευθερίας, ἡ δουλεία ἤκμαζε, χωρίς ποτε μία φωνὴ Ἕλληνος φιλοσόφου νὰ ἀκουσθῇ διαμαρτυρομένη κατὰ τοῦ θεσμοῦ τούτου καὶ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων ἀπανθρωπιῶν αὐτοῦ. Ἀκόμη καὶ ὁ Πλάτων ἐν τῇ προτύπῳ αὐτοῦ «Πολιτείᾳ» συμπεριελάμβανε καὶ τὴν δουλείαν, ὁρίζων μόνον ὅπως μηδεὶς Ἕλλην δουλεύῃ. Διότι ἡ τερατώδης ἀλήθεια εἶναι ὅτι εἰς πᾶσαν Ἑλληνικὴν πόλιν τῆς ἀρχαιότητος ὑπῆρχον μεταξὺ τῶν δούλων καὶ πολλοὶ Ἕλληνες, αἰχμαλωτισθέντες ἢ ἀπαχθέντες ἐν πολέμῳ καὶ μεταπωληθέντες ὡς ἀνδράποδα. Ἐν Ἀθήναις, «τῷ ὀφθαλμῷ τῆς Ἑλλάδος», ἐπὶ Περικλέους ὑπῆρχον 400,000 δοῦλοι! Ἐν Ρώμῃ εἷς πολίτης Σκαῦρος ὀνόματι εἶχεν 8,000 δούλους, ἕτερος δὲ συγκλητικὸς ἐπὶ Αὐγούστου ἀποθνήσκων κατέλιπεν, ὁμοῦ μετ᾽ ἄλλης περιουσίας, καὶ 4,116 δούλους. Ἐπὶ Ἰουλίου Καίσαρος οἱ δοῦλοι ἐν Ρώμῃ ἦσαν πολὺ πολυπληθέστεροι τῶν ἐλευθέρων πολιτῶν· καὶ ἐκ φόβου μήποτε ἀντιληφθέντες τὴν ἀριθμητικήν των ταύτην ὑπεροχὴν ἐπαναστατήσωσι κατὰ τῶν κυρίων των, ἀπηγορεύετο εἰς αὐτοὺς νὰ φέρωσιν ἐνδυμασίαν διακριτικήν. Ἐθεωροῦντο ἀπολύτως ὡς κτήματα τῶν κυρίων των, δυνάμενοι νὰ πωλῶνται, ἀνταλλάσσωνται καὶ θανατώνωνται κατ᾽ ἀρέσκειαν.

Οὐδὲν δικαίωμα ἔχαιρεν ὁ δοῦλος ἀπέναντι τοῦ νόμου· οὔτε περιουσίαν οὔτε οἰκογένειαν ἰδίαν τῷ ἀνεγνώριζεν οὗτος. Δὲν ἐπετρέπετο ἡ μαρτυρία τοῦ δούλου

εἰς τὰ δικαστήρια, εἰμὴ ὑπὸ βασανιστήρια. Ἀληθῶς βραδύτερον ἐθεσπίσθησαν νόμοι τινες προστατεύοντες τὸν δοῦλον κατὰ τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ καὶ ἄλλων ὠμοτήτων. Ἀλλὰ τὶ τὸ ὄφελος ἐκ τούτων, ἀφοῦ ὁ δοῦλος δὲν ἠδύνατο νομίμως νὰ ἀναφερθῇ εἰς καμμίαν ἀρχὴν ἢ κανὲν δικαστήριον κατὰ τῆς παραβάσεως τῶν προστατευτικῶν τούτων νόμων; Ἐὰν δὲ Ρωμαῖός τις ἐδολοφονεῖτο, ἐθανατοῦντο μετ' αὐτοῦ καὶ πολυάριθμοι δοῦλοί του, ὡς μὴ δυνηθέντες νὰ προλάβωσι τὴν δολοφονίαν τοῦ κυρίου των. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἡ κατάστασις τῶν δούλων παρὰ Ρωμαίοις καὶ παρ' Ἕλλησιν (ἵνα παραλείψωμεν τοὺς ἄλλους Ἐθνικοὺς) ἦτο ὑπὲρ πᾶσαν φαντασίαν ἀθλία καὶ ἀπάνθρωπος.

Ἐν γενικαῖς δὲ γραμμαῖς, ἡ ὅλη κατάστασις τῆς κοινωνίας δὲν ἦτο καλλιτέρα τῆς τῶν δούλων. Ἡ αἱματοχυσία, ἡ βία, οἱ πόλεμοι, ἐθεωροῦντο ὡς δόξα. Ἡ αἰδὼς καὶ ἡ σεμνότης εἶχον ἐξαφανισθῇ ἔκ τε τοῦ δημοσίου καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου· ἡ θηριωδία καὶ σκληρότης εἶχον τόσον κατακτήσει τὴν λαϊκὴν καρδίαν, ὥστε νὰ ὑπερθεματίζωσιν ἀκόμη καὶ τὰς τίγρεις. Πράγματα, τὰ ὁποῖα ἂν ἀπετολμῶντο κἂν τὴν σήμερον θὰ ἐκίνουν ἐπανάστασιν, τότε ἐκίνουν ἐπαναστάσεις, ***ὅταν παρημποδίζοντο.*** Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἐβασίλευε καὶ ἡ μεγίστη ἔλλειψις ἀσφαλείας τῆς ζωῆς καὶ περιουσίας· πάντες περιεπάτουν ὡπλισμένοι, διότι ἐφοβοῦντο δολοφονίας καὶ φαρμακείας εἰς πᾶν αὐτῶν βῆμα, ἀφοῦ οἱ δολοφόνοι καὶ φαρμακεῖς δὲν ὤκνουν νὰ ἐπικαλῶνται καὶ τῶν θεῶν τὴν συνδρομὴν εἰς τὰ κακουργήματά των. Πάντες οἱ σοβαρώτεροι καὶ φρονιμώτεροι ἄνθρωποι εὑρίσκοντο ἐν ἀμηχανίᾳ, ἀπελπισίᾳ καὶ ἀπογοητεύσει, ἀηδιάζοντες τὴν περὶ αὐτοὺς κατάστασιν καὶ μὴ διαβλέποντές που ἀκτῖνα σωτηρίας.

Πᾶσα θεότης, τὴν ὁποίαν οἱ πεπωρωμένοι καὶ τυφλοὶ Ἐθνικοὶ ἠδύναντο νὰ ἐφεύρωσιν ἢ νὰ δανεισθῶσιν ἀπὸ τοὺς βαρβάρους λαούς, εἶχε τοὺς βωμούς, ναοὺς καὶ ἱεροφάντας της· ἀφοῦ δὲ οἱ ἄνθρωποι κατῆλθον μέχρι τῆς θεοποιήσεως καὶ τῶν νόσων, τῶν κακιῶν, τῶν ζωϋφίων καὶ τῶν ὑπονόμων ἀκόμη, δικαίως εἶχεν ἀπολεσθῇ πᾶσα ἐλπίς.

Ὁ Πλάτων ἔγραφεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶχον κατέλθει κατώτερον καὶ τῶν κατωτάτων ζῴων. Ὁ Πλίνιος ἔλεγεν ὅτι οὐδὲν ἦτο ἐπὶ τῆς γῆς τόσον ἄθλιον καὶ ὅμως τόσον ἀλαζονικόν, ὅσον ὁ ἄνθρωπος. Ὁ ἱστορικὸς Τάκιτος προέβλεπε ταχὺ τὸ τέλος τοῦ κόσμου, ἕνεκα τῆς διαφθορᾶς τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Σενέκας ἔγραφε: «Τὰ πάντα εἶναι πλήρη ἐγκλημάτων καὶ ἡ κακία πανταχοῦ ὑπερχειλίζει. Ἡ ἐντροπὴ ἐξαφανίζεται, ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ ἁγνὸν καὶ καλὸν εἶναι ἄγνωστος πλέον, ἕκαστος ἀκολουθεῖ τὰ ἴδια ἑαυτοῦ πάθη. Ἡ ἀθῳότης κατέστη οὐ μόνον σπανιωτάτη, ἀλλὰ μονονουχὶ ἀνύπαρκτος.»

Τοιαύτη ἡ ζοφερὰ εἰκὼν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ὅτε ἀνέτειλεν ἐπὶ τὸ σκότος ὁ Ἀστὴρ τῆς Βηθλεέμ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ αἱ Κατακόμβαι.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ τούτου σκότους τοῦ ἀρχαίου Ἐθνικοῦ κόσμου, ὑπῆρχε καὶ ὑπόκωφός τις καὶ ἀόριστος προσδοκία ***λυτρωτοῦ τινος,*** εἶναι δὲ ἀληθῶς παράδοξον ὅτι ἡ προσδοκία αὕτη διαφαίνεται εἰς τὰ

συγγράμματα ὅλων τῶν ἀρχαίων λαῶν, ὅσα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, καὶ ὅτι ἡ προσδοκία αὕτη εὑρίσκετο εἰς τὴν ἀκμήν της ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Οὐδεὶς ἤξευρε πόθεν θὰ ἤρχετο ὁ Ἀπολυτρωτὴς ἢ πότε, οὐδὲ ἄλλο τι περὶ αὐτοῦ· μόνον ὑπῆρχε μία ἀόριστος προαίσθησις ὅτι δὲν ἦτο μακρὰν ἡ ἐμφάνισίς του.

Οἱ Ἰνδοὶ ἐπερίμενον νέον ***Ἀβατάρ,*** ἢ ἐνσάρκωσιν τοῦ κυριωτέρου θεοῦ των. Οἱ Πέρσαι, οἵτινες ἠκολούθουν τὰς διδασκαλίας τοῦ Ζοροάστρου, ἐπερίμενον τὸν ***Σοσιώς,*** ἤτοι «Ἄνθρωπον τοῦ Κόσμου». Οἱ Κινέζοι, κατὰ τὸν Κομφούκιον, ἀνέμενον «τὸν ἅγιον ἀπὸ δυσμῶν». Ἡ Πυθία παρ' Ἕλλησι καὶ οἱ Τυρρηνοὶ ἱερεῖς ἐν Ἰταλίᾳ εἶχον προείπει τὴν ἑαυτῶν κατάλυσιν. Ἡ Σιβυλλίνη προφῆτις ἐν Ρώμῃ εἶχε προαναγγείλει τὴν ἔλευσιν τοῦ «Κυρίου τῆς Γῆς». Οἱ Χαλδαῖοι μάγοι καὶ ἀστρολόγοι ἐξεκίνησαν ἀπ' ἀνατολῶν μετὰ πολυτίμων δώρων, ὅπως προσφέρωσι ταῦτα εἰς τὸν ἀναμενόμενον Βασιλέα καὶ ἐλευθερωτήν. Ὁ Ἡρώδης ἐν Ἰουδαίᾳ εἶχεν ἀκούσει τὴν αὐτὴν προσδοκίαν καὶ συνεβουλεύθη τὸ Συνέδριον τῶν Ἰουδαίων περὶ τοῦ πιθανοῦ τόπου τῆς γεννήσεως τοῦ ἀναμενομένου Βασιλέως, μαθὼν δὲ ὅτι αἱ προφητεῖαι εἶχον ὑποδείξει τὴν Βηθλεέμ, ἀπέστειλε καὶ ἔσφαξεν ἐκεῖ πάντα τὰ παιδία ἀπὸ δύο ἐτῶν καὶ κάτω, ἐλπίζων οὕτω νὰ καταστρέψῃ τὸν ἀναμενόμενον. Ὁ Συμεὼν καὶ ἡ Ἄννα προσέμενον ἐν τῷ ναῷ ἐν Ἱερουσαλὴμ τὴν ἐπιφάνειαν Αὐτοῦ, πεπεισμένοι ὅτι ἡ ὥρα ἦτο ἐγγύς.

Ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ εἰδωλολατρικῇ καὶ ἐξηχρειωμένῃ Ρώμῃ παραδόξως εὑρίσκομεν καθαρώτατα τὰ σημεῖα παρομοίας προσδοκίας τοιούτου Λυτρωτοῦ. Ὁ Ρωμαῖος ἱστορικὸς Σουετώνιος εἰς τὸν βίον τοῦ Βεσπασιανοῦ (κεφ. 4) ἔγραφεν: «Ἀρχαία καὶ θετικὴ πεποίθησις ἐπεκράτει καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν ὅτι αἱ Μοῖραι εἶχον προορίσει τινα νὰ προέλθῃ τότε ἐξ Ἰουδαίας, ὅστις ἤθελε καταλάβει τὴν παγκόσμιον βασιλείαν». Τὴν αὐτὴν παράδοσιν ἀναφέρει καὶ ὁ Τάκιτος (Ἱστορ. ε΄. 13), ὁ Ἰώσηπος καὶ ὁ Φίλων. Ὁ Ρωμαῖος ποιητὴς Βιργίλιος εἰς τὰ Βουκολικά του ἀναφέρει τὴν αὐτὴν πρόρρησιν περὶ γεννήσεως ἀνδρός, ὅστις ἤθελε θέσει τέρμα εἰς τὴν κακίαν καὶ τοὺς πολέμους καὶ ἐπαναφέρει τὴν εἰρήνην εἰς τὸν κόσμον διὰ τῆς πατρικῆς του βασιλείας.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ ἐλπίδες τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ φόβοι τῶν πονηρῶν περὶ τῆς προσεχοῦς ἐλεύσεως παγκοσμίου Βασιλέως καὶ Ἐλευθερωτοῦ. Αἱ προσδοκίαι αὗται ἐξηγοῦσι καὶ ἐπικυροῦσι τὴν προφητείαν τοῦ Ἀγγαίου (520 ἔτη πρὸ Χριστοῦ) εἰπόντος: «Διότι οὕτω λέγει Κύριος τῶν δυνάμεων. Ἔτι ἅπαξ μετ' ὀλίγον θέλω σείσει τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηράν· καὶ θέλω σείσει πάντα τὰ ἔθνη καὶ θέλει ἐλθεῖ ὁ ἐκλεκτὸς (ἤ, ὁ ἐπιθυμητὸς) πάντων τῶν ἐθνῶν» (Ἀγγ. β΄. 6).

Εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον παρετηρήθη ὅτι συνήθως τὸ πυκνότερον σκότος εἶναι τὸ ἀμέσως πρὸ τῆς χαραυγῆς τῆς ἡμέρας. Παρομοίως εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου πλειστάκις συνέβη ὥστε εἰς ἐποχὴν μεγίστης ταραχῆς, συγχύσεως καὶ ἀκαταστασίας νὰ ἐπακολουθήσῃ ἀμέσως περίοδος εἰρήνης καὶ εὐημερίας. Τοιουτοτρόπως τὸ τρομερὸν σκότος τῆς εἰδωλολατρείας, ἀκολασίας καὶ τελείας ἐξαχρειώσεως τοῦ κόσμου ἐπὶ Αὐγούστου Καίσαρος ὑπῆρξεν ὁ ἄμεσος πρόδρομος

τῆς χαραυγῆς τοῦ φωτὸς τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ Χριστιανισμὸς πολὺ ταχέως ἔφθασεν ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κόσμου Ρώμην. Δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι πρῶτοι φορεῖς αὐτοῦ ἐκεῖ ὑπῆρξαν τινὲς τῶν τρισχιλίων ἐκείνων, οἵτινες κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς προσετέθησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ διὰ τοῦ κηρύγματος τῶν Ἀποστόλων· διότι ὁ Λουκᾶς ρητῶς ἀπαριθμεῖ μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν καὶ τοὺς «παρεπιδημοῦντας Ρωμαίους, Ἰουδαίους τε καὶ προσηλύτους» (Πραξ. β΄. 10), γνωρίζομεν δὲ ἐκ τῶν Ἐθνικῶν συγγραφέων ὅτι ἡ Ἑβραϊκὴ παροικία ἐν Ρώμῃ ἦτο πολυάριθμος.

Πάντως ὑπῆρχον Χριστιανοὶ ἐν Ρώμῃ περὶ τὸ ἔτος 52 μ. Χρ., ἤτοι περίπου 25 ἔτη μετὰ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου ἡμῶν, διότι ὁ Ρωμαῖος ἱστορικὸς Σουετώνιος (Κλαύδ. 25) ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ Αὐτοκράτωρ Κλαύδιος ἀπήλασεν ἐκ Ρώμης πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ Ἰουδαίους, διότι «τῇ εἰσηγήσει ***Χρηστοῦ*** τινος ἐθορύβουν». Ἀληθῶς ὁ Χριστὸς ἦτο τὸ αἴτιον τῶν ταραχῶν τούτων τῶν ἐν Ρώμῃ Ἰουδαίων, πλὴν οὐχὶ ὡς ὁ Ρωμαῖος συγγραφεὺς ἐξέλαβεν, ἀλλὰ διότι ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν ἐν Ρώμῃ Ἰουδαίων ἐκίνησε τὴν ἔχθραν καὶ ἀγανάκτησιν τῶν ἐμμενόντων εἰς τὰ πάτρια Ἰουδαίων. Τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται ἐμμέσως καὶ ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ (Πράξ. ιη΄. 1, 2), ὅστις ἀναφέρει ὅτι ὁ Παῦλος ἐν Κορίνθῳ εὗρεν Ἰουδαῖόν τινα Ἀκύλαν, «προσφάτως ἐλθόντα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας (διότι ὁ Κλαύδιος εἶχε διατάξει πάντας τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἀπέλθωσι τῆς Ρώμης)» Ὅτι δὲ ὁ Ἀκύλας καὶ ἡ σύζυγός του Πρίσκιλλα ἦσαν Χριστιανοί, ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὅτι ἀμέσως ἡνώθη καὶ συγκατῴκησε μετ' αὐτῶν ὁ Παῦλος.

Πέντε ἢ ἓξ ἔτη μετὰ τὴν ἀπέλασιν ταύτην τῶν Ἰουδαίων (Χριστιανῶν καὶ μὴ) ἐκ Ρώμης, φαίνεται ὅτι ἐπετράπη πάλιν ἡ ἐπάνοδος τῶν ἐξορισθέντων σιωπηρῶς, ὁ δὲ Χριστιανισμὸς πάλιν ἀναδεικνύεται ἐκεῖ· διότι ὁ Παῦλος κατὰ τὸ ἔτος 55 ἢ 56 ἔγραψε τὴν ***Πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴν*** αὐτοῦ, ἐν ᾗ εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸν ὅτι τῶν ἐν Ρώμῃ Χριστιανῶν ἡ πίστις «καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ» (Ρωμ. α΄. 8), εἰς δὲ τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς πέμπει ἀσπασμὸν εἰς τόσους ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς κατ' ὄνομα (πρωτίστως δὲ εἰς τὸν ἐπανακάμψαντα ἤδη Ἀκύλαν καὶ τὴν Πρ σκιλλαν «καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν»), ὥστε εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ἐν Ρώμῃ ἐκκλησία ὑφίστατο ἤδη πρὸ ἐτῶν καὶ εἶχε κάμει πολλοὺς προσηλύτους (Ρωμ. κεφ. ις΄.).

Ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν συγγραφὴν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ὁ Παῦλος αὐτοπροσώπως ἦλθεν εἰς Ρώμην ὡς δέσμιος καὶ ὑπόδικος, ἵνα δικασθῇ ἐνώπιον τοῦ Νέρωνος, πρὸς ὃν εἶχε κάμει «ἔκκλησιν» (ἤτοι, ἔφεσιν). Ὡς βλέπομεν ἐκ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ἐκ Μελίτης, ὅπου τὸ πλοῖον αὐτοῦ ἐναυάγησεν, ὁ Παῦλος ἤχθη εἰς Συρακούσας, ἐκεῖθεν δ' εἰς Ρήγιον καὶ εἶτα εἰς Ποτιόλους (πλησίον τῆς Νεαπόλεως), ὅπου ἐξελθὼν ἐκ τοῦ πλοίου «εὗρεν ἀδελφοὺς» Χριστιανούς, οἵτινες τὸν ἐκράτησαν παρ' αὐτοῖς ἑπτὰ ἡμέρας. Εἶτα ἐξεκίνησεν ἐκεῖθεν διὰ ξηρᾶς πρὸς τὴν Ρώμην· οἱ δὲ ἐν Ρώμῃ ἀδελφοί, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται ὁ μέγας καὶ ἀγαπητὸς αὐτοῖς Ἀπόστολος, ἐξῆλθον εἰς προϋπάντησιν αὐτοῦ εἰς

Ἀππίου Φόρον (56 μίλια) καὶ Τρεῖς Ταβέρνας (30 μίλια ἐκ Ρώμης), καὶ οὕτως ἔφθασεν εἰς Ρώμην.

Ἀνέφερα τὴν πορείαν ταύτην τοῦ Ἀποστόλου, διότι τὸ Ἀππίου Φόρον καὶ αἱ Τρεῖς Ταβέρναι εἶναι σταθμοὶ ἐπὶ τῆς μεγάλης Ἀππίας Ὁδοῦ, ἥτις ἀναχωροῦσα ἐκ τῆς Ἀππίας Πύλης τῆς Ρώμης ἦγε νοτιοανατολικῶς πρὸς τὸ Βρινδήσιον. Καὶ ἀκριβῶς παρὰ τὴν Ἀππίαν ταύτην Πύλην καὶ Ὁδὸν εὑρέθησαν οἱ πλεῖσται Κατακόμβαι τῶν πρώτων Χριστιανῶν τῆς Ρώμης, φθάνουσαι εἰς ἀπόστασιν 25 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς πόλεως. (ἀκολουθεῖ)

ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΥ

Τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸ θεόπνευστον τῆς Ἁγίας Γραφῆς πολλάκις στενοχωροῦν αἱ δῆθεν ἀντιφάσεις τῆς ἐπιστήμης πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς Βίβλου ἱστορούμενα περὶ τοῦ Κατακλυσμοῦ τῆς ἐποχῆς τοῦ Νῶε. Διότι πολλάκις τοῖς παρουσιάζονται ἀντιρρήσεις ἐξ ὀνόματος δῆθεν τῆς ἐπιστήμης, ὡς αἱ ἑξῆς: «Ὁ Κατακλυσμὸς ἐκεῖνος ἦτο τοπικὸς καὶ μερικός, ἢ ἦτο παγκόσμιος; Ἐὰν ἦτο παγκόσμιος, ποῖα ἴχνη ἀφῆκε; Καὶ ποίας ἀποδείξεις ἔχομεν ὅτι πράγματι συνέβη τοιοῦτος κατακλυσμός;»

Τοιαῦτα ἐρωτήματα προβάλλονται συχνὰ ὑπὸ ἐκείνων, οἵτινες δὲν παραδέχονται τὴν μαρτυρίαν τῆς Ἁγ. Γραφῆς. Καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἦναι χρήσιμον νὰ ἴδωμεν πῶς ἔχει τὸ ζήτημα τοῦτο.

Α΄.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ πλεῖστοι λαοὶ τῆς ἀρχαιότητος—οἱ Χαλδαῖοι, οἱ Φοίνικες, οἱ Πέρσαι, οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ Ἕλληνες — ἐπίστευον ἐκ παραδόσεως ὅτι ὁ κόσμος εἶχέ ποτε καταστραφῆ διὰ γενικοῦ κατακλυσμοῦ, παρομοία δὲ παράδοσις ἐπικρατεῖ μέχρι σήμερον μεταξὺ πολλῶν ἀπολιτίστων φυλῶν τῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Πολυνησίας. Λέγεται ὅτι παράδοσις περὶ Κατακλυσμοῦ δὲν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἀγρίων φυλῶν τῆς Ἀφρικῆς· οἱ Ἀφρικανοὶ ἄλλως τε καμμίαν παράδοσιν δὲν ἔχουν περὶ ἐποχῆς παλαιοτέρας τῶν 200 ἐτῶν. Ἐν τούτοις, αἱ Αἰθιοπικαὶ φυλαὶ τῆς νοτιοανατολικῆς Ἀσίας διετήρησαν τὴν παράδοσιν τοῦ Κατακλυσμοῦ. Ἡ φυλὴ τῶν Μιν-κάπι, ἥτις κατοικεῖ τὰς Ἀνδαμάνους νήσους τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ, φυλὴ νάνων Αἰθιόπων, πιστεύει ὅτι εἰς μίαν πολὺ ἀπομεμακρυσμένην ἐποχὴν μέγας κατακλυσμὸς κατεπόντισε τὸ πλεῖστον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἐξηγεῖται δὲ ἡ ταυτότης ὅλων τῶν παραδόσεων τούτων ἐκ τοῦ ὅτι, ὡς παραδέχεται ἡ ἐπιστήμη, τὸ ἀνθρώπινον γένος ἦτο κατ᾽ ἀρχὰς συγκεντρωμένον εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν Ἀσίαν, ὅταν δὲ ἐκεῖθεν διεσπάρη ἀνὰ τὴν ὑφήλιον, παρέλαβε μαζύ του καὶ τὴν ἀρχαιοτάτην ταύτην παράδοσιν περὶ Κατακλυσμοῦ.

Ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι εὑρισκόμεθα πρὸ μιᾶς παραδόσεως σχεδὸν παγκοσμίου, ἥτις παρουσιάζει μὲν ποικιλίας τινας κατὰ χώρας ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας, κατ᾽ οὐσίαν ὅμως εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ παράδοσις,—ὅτι δηλ. οἱ κάτοικοι τοῦ κόσμου κατεστράφησάν ποτε ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δι᾽ ἑνὸς μεγάλου κατακλυσμοῦ.

Πῶς ἐξηγεῖται ἡ παράδοσις αὕτη; Διότι βεβαίως δὲν εἶναι τυχαία ἡ σύμπτωσις τοιούτων παραδόσεων τόσον ὁμοίων πρὸς ἀλλήλας εἰς χώρας, αἱ ὁποῖαι χωρίζονται ἀπ᾽ ἀλλήλων ὑπὸ ὠκεανῶν, καὶ μεταξὺ φυλῶν αἱ ὁποῖαι εἶναι τόσον διαφόρων ἐποχῶν καὶ βαθμῶν πολιτισμοῦ. Οἱ ἐπιστήμονες μάλιστα ἀποδίδουν μεγάλην ἀποδεικτικὴν σημασίαν εἰς τὰς τοιαύτας ἐθνικὰς παραδόσεις. Εἰδικῶς δὲ προκειμένου περὶ τοῦ Κατακλυσμοῦ κατὰ τὸ 1905 ἡ Ἀνθρωπολογικὴ Ἑταιρία τοῦ Λονδίνου ἐδημοσίευσεν ἐγκύκλιον, παρακαλοῦσα τοὺς περιηγητάς, οἵτινες θὰ ἐπεσκέπτοντο χώρας καὶ φυλὰς ἀπολιτίστους, νὰ περισυλλέγουν ὅσας ἠδύνατο περισσοτέρας τοπικὰς παραδόσεις τῶν φυλῶν ἐκείνων περὶ Κατακλυσμοῦ.

Μερικοὶ ἐξηγοῦν τὴν γενικότητα τῆς περὶ Κατακλυσμοῦ παραδόσεως ὡς προελθοῦσαν ἐκ μεγάλων πλημμυρῶν τοπικῶν. Ἀλλ᾽ ἡ θεωρία αὕτη δὲν εὐσταθεῖ· διότι καὶ εἰς μέρη τινα τοῦ κόσμου, ὡς λ. χ. εἰς τὴν Σενεγάμβιαν τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου κατὰ τὴν βροχερὰν ἐποχὴν τοῦ ἔτους συμβαίνουν συχναὶ καταστρεπτικαὶ πλήμμυραι ποταμῶν, κλπ. δὲν ὑπάρχει παράδοσις περὶ παναρχαίου Κατακλυσμοῦ.

Ἄλλοι πάλιν νομίζουν ὅτι αἱ περὶ Κατακλυσμοῦ παραδόσεις ἀφοροῦν εἰς πλημμύρας ἐκ βροχῶν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐξήγησις δὲν λύει τὸ πρόβλημα, διότι ἡ ὡς ἄνω περὶ Κατακλυσμοῦ παγκόσμιος παράδοσις δὲν περιορίζεται εἰς τὰς χώρας, ὅπου μεγάλαι καὶ συνεχεῖς βροχαὶ κατακλύζουν τὴν γῆν περιοδικῶς, ἀλλὰ ἀπαντᾶται καὶ ἐκεῖ, ὅπου ἐπικρατεῖ πλήρης ἀνομβρία. Οὕτω λ. χ. ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν οἱ ἀρχαῖοι Πέρσαι, πολλοὶ ἐκ τῶν ὁποίων κατῴκουν εἰς τμήματα σχεδὸν ἄνυδρα τῆς Περσίας, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ οἱ αὐτόχθονες τῆς Βορ. Ἀμερικῆς, κάτοικοι περιοχῶν ὅπου τὸ ποσὸν τῆς ἐτησίας βροχῆς εἶναι ἀσήμαντον, ἔχουν τὴν αὐτὴν περὶ Κατακλυσμοῦ παγκόσμιον παράδοσιν.

Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ περὶ τῆς Χαλδαίας, ὅπου ἐλαχίστη βροχὴ πίπτει καὶ ὅμως ἐπικρατεῖ ἀνέκαθεν ἡ περὶ Κατακλυσμοῦ πανάρχαιος παράδοσις· ἐνῷ εἰς τὴν Ἀφρικήν, ὅπου αἱ βροχαὶ κατακλύζουν τὴν γῆν, φέρουσαι πλημμύρας καὶ μεγάλας καταστροφάς, δὲν ὑπάρχει τοιαύτη γενικὴ παράδοσις.

Ὑπάρχει καὶ ἄλλη θεωρία, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ περὶ Κατακλυσμοῦ παγκόσμιος καὶ πανάρχαιος παράδοσις εἶναι ἁπλῶς λείψανον μιᾶς κοσμογονικῆς δοξασίας ἐξ ἐκείνων, τὰς ὁποίας ἡ ἐπιστήμη καλεῖ «ἡλιακάς», αἵτινες ἀποτελοῦν ὁλόκληρον σύστημα θρησκευτικόν, βασιζόμενον ἐπὶ τῶν παρατηρήσεων τῶν φαινομένων τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος. Τοιαύτην ὄντως ἀρχὴν εἶχεν ἡ μυθολογία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἀλλὰ πολλοὶ λαοὶ καὶ φυλαί, μεταξὺ τῶν ὁποίων παρατηρεῖται ἡ περὶ Κατακλυσμοῦ παράδοσις, οὐδεμίαν γνῶσιν τῆς ἀστρονομίας παρουσιάζουν, ὥστε νὰ ἑρμηνεύουν δι᾽ αὐτῆς τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Πῶς κατώρθωσαν αἱ βάρβαροι φυλαὶ τῆς Ν. Ἀμερικῆς καὶ τῶν Νήσων τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ νὰ πλάσουν τοιοῦτον ἀστρονομικὸν μῦθον;

Ὅλαι αἱ ὡς ἄνω ἐξηγήσεις καὶ θεωρίαι δὲν ἐξηγοῦν τὸ παράδοξον γεγονὸς τῆς γενικῆς παραδόσεως περὶ Κατακλυσμοῦ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας καὶ εἰς τὰς πλείστας χώρας τῆς ὑδρογείου σφαίρας. Ἡ μόνη ἱκανοποιητικὴ ἐξήγησις εἶναι ἐκείνη, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ διαπρεπὴς ἀρχαιολόγος καὶ ἱστοριοδίφης τοῦ παρελ-

θόντος αἰῶνος Λενορμάν, ὅτι «ἡ παράδοσις περὶ Κατακλυσμοῦ, ἥτις ὡς παγκόσμιος παράδοσις μεταξὺ ὅλων τῶν κλάδων τῆς ἀνθρωπίνης οἰκογενείας πλὴν τῆς Ἀφρικανικῆς φυλῆς, δὲν δύναται νὰ ἦναι ἄλλο τι εἰμὴ ἡ ἀνάμνησις ἑνὸς πραγματικοῦ καὶ τρομεροῦ συμβάντος, ὅπερ τόσον ἰσχυρῶς ἐνετυπώθη εἰς τὴν μνήμην καὶ τὴν φαντασίαν τῶν ἐπιζησάντων ἀνθρώπων, ὥστε οἱ ἀπόγονοί των ἐκράτησαν ἀνεξάλειπτον τὴν ἐντύπωσιν ταύτην μέχρι σήμερον.

Ὁ Κατακλυσμὸς οὗτος θὰ ἔλαβε χώραν ἐπὶ τοῦ σημείου ἐκείνου τῆς γῆς, ἐκ τοῦ ὁποίου ὡρμήθη τὸ ἀνθρώπινον γένος, πρὸ τοῦ ἀποχωρισμοῦ καὶ τῆς διασπορᾶς τῶν διαφόρων οἰκογενειῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐξειλίχθησαν κατόπιν αἱ διάφοροι φυλαὶ τῆς γῆς. Διότι θὰ ἦτο παράλογον καὶ ὅλως ἀπίθανον νὰ ὑποθέσῃ κανεὶς ὅτι τὸ αὐτὸ φαινόμενον—ὁ Κατακλυσμὸς—συνέβη μεμονωμένως καὶ πανομοιοτύπως εἰς τόσα διάφορα σημεῖα τῆς ὑδρογείου σφαίρας.»

Β΄.

Κατακλυσμὸν λέγοντες, ἐννοοῦμεν φαινόμενον ἐπιστημονικόν. Δὲν ἐννοοῦμεν τὴν συσσώρευσιν ὄγκου ὕδατος ἐπὶ ἑνὸς σημείου τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἂν καὶ οἱ καταφερόμενοι κατὰ τῆς Βιβλικῆς ἀφηγήσεως τοῦ Κατακλυσμοῦ τοιαύτην ἔννοιαν ζητοῦν νὰ προσδώσουν εἰς τὴν ἀφήγησιν αὐτήν. Οὔτε ἐννοοῦμεν τὴν ἐξαπόλυσιν πολλῶν ὑδάτων διὰ ἐκτάκτων βροχῶν ἢ διὰ τῆς ἐκχύσεως ὑπογείων ὑδάτων.

«Κατακλυσμὸς», ὡς ἐπιστημονικὸς ὅρος, σημαίνει τὴν καθίζησιν μιᾶς εὐρείας ἐκτάσεως τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς κάτω τῆς στάθμης τῆς θαλάσσης ὥστε νὰ κατακλυσθῇ ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Πᾶς τοιοῦτος κατακλυσμὸς φυσικὰ εἶναι ἀπότομος καὶ φέρει τρομακτικὰς καταστροφὰς εἰς τὴν ἔμψυχον καὶ ἄψυχον φύσιν, συνοδεύεται δὲ ἀναμφιβόλως καὶ ἀπὸ ἡφαιστειογενεῖς ἐκρήξεις καὶ μετεωρολογικὰς διαταράξεις, βροχήν, καταιγίδας μὲ λάβαν, τέφραν (στάκτην) καὶ πυρακτωμένους λίθους.

Κατόπιν διὰ συνεχίσεως τῆς ἡφαιστειογενοῦς διαταράξεως, δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἐκ νέου ἀνύψωσις κατακλυσθέντος ἐδάφους, ὥστε νὰ ἐξέλθῃ πάλιν ἐκ τῶν ὑδάτων ἡ καταποντισθεῖσα στερεὰ ἢ μέρος αὐτῆς. Τοιαύτη εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ εἰκὼν ἑνὸς μεγάλου κατακλυσμοῦ, ἥτις καὶ δίδει ἁπλῆν ἅμα καὶ ἐπιστημονικὴν ἐξήγησιν τοῦ Κατακλυσμοῦ τοῦ Νῶε, καὶ ἐξοβελίζει εὐθὺς ἀμέσως τὴν εἰρωνικὴν ἐρώτησιν ἐκείνων, οἵτινες χλευάζουν τὴν Βιβλικὴν περιγραφήν: «Ποῦ εὑρέθησαν τόσα νερά, ὥστε νὰ σκεπασθοῦν καὶ τὰ ὑψηλότερα ὄρη;»

Ὅτι τοιοῦτοι κατακλυσμοὶ πολλάκις συνέβησαν βεβαιοῖ ἡ γεωλογία. Οἱ γεωλόγοι παραδέχονται ὅτι εἰς περίοδον πολὺ ἀπομεμακρυσμένην αἱ νῆσοι Ἰσλανδία, Φαρόαι καὶ Σετλάνδαι καὶ ἡ Σκανδιναυϊκὴ Χερσόνησος ἀπετέλουν μίαν συνεχῆ ξηρὰν μὲ τὴν Μ. Βρεττανίαν καὶ ὅτι κατόπιν καθιζήσεως τὸ ἔδαφος, ὅπου σήμερον ἐκτείνεται ἡ Βόρειος Θάλασσα, κατεκλύσθη ὑπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ ἀπέμειναν ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων μόνον τὰ ὑψηλότερα μέρη, ἅτινα σήμερον εἶναι ἡ Νορβηγία καὶ Σουηδία, ἡ Μ. Βρεττανία καὶ αἱ ὡς ἄνω νῆσοι. Ἐπίσης ἡ θάλασσα τῆς Μάγχης ἦτο ἄλλοτε στερεά, ἥτις ἤνωνε τὴν Γαλλίαν μὲ τὴν Μ. Βρεττανίαν. Ἐπίσης ἡ Βαλτικὴ θάλασσα ἐσχηματίσθη διὰ καθιζήσεως τῆς ξηρᾶς

καὶ εἰσροῆς τῆς ἔξω θαλάσσης· Ἀντιθέτως ἡ ἔρημος τῆς Σαχάρας ἦτο ἄλλοτε θάλασσα καὶ διὰ ἡφαιστειογενοῦς ἀνυψώσεως τοῦ πυθμένος της ἐγένετο ξηρά. Ὁ Πλάτων περιγράφει μίαν μεγάλην νῆσον, ἣν καλεῖ Ἀτλαντίδα, ἴσην κατὰ τὴν ἔκτασιν πρὸς τὴν Λιβύην (Β. Ἀφρικὴν) καὶ τὴν Ἀσίαν, καὶ κειμένην ἔξω τῶν Ἡρακλείων στηλῶν (Γιβραλτὰρ) εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν, ἥτις κατόπιν σεισμῶν καὶ κατακλυσμῶν ἐβυθίσθη ὑπὸ τὰ ὕδατα τοῦ Ὠκεανοῦ. Πρὸ 100 ἐτῶν τὴν ἀφήγησιν ταύτην τοῦ Πλάτωνος οἱ σοφοὶ ἐθεώρουν ὡς ἁπλοῦν μῦθον· τὴν σήμερον ἡ γεωλογία παραδέχεται αὐτὴν ὡς ἀμυδρὰν ἀπήχησιν μιᾶς πραγματικῆς γεωλογικῆς διαταράξεως, ἑνὸς Κατακλυσμοῦ συμβάντος εἰς λίαν ἀπομεμακρυσμένην ἐποχὴν εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν.

(ἀκολουθεῖ)

ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΗΜΕΡΟΛΟΓΙΤΙΚΟΝ

Μὲ τὴν συνάδελφον «Ζωὴ» δὲν μᾶς εἶναι δυνατὴ καμμία συζήτησις, ἐφ' ὅσον οἱ συντάκται αὐτῆς, ὁσάκις πρόκειται περὶ ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων Εὐαγγελικῶν, ἐννοοῦν νὰ συζητοῦν μὲ ὕφος φαρισαϊκῆς ὑπεροψίας πλῆρες μίσους καλογηρικοῦ. Διὰ τοῦτο δὲν θὰ δώσωμεν εἰς αὐτὴν καμμίαν ἀπάντησιν εἰς τὰς κρίσεις, ἅς ἐκφέρει ἐξ ἀφορμῆς τῶν ὅσα ἐγράψαμεν εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον μας ἐπὶ τοῦ παλαιοημερολογιτικοῦ ζητήματος, καὶ εἰς τὰς ὁποίας κρίσεις χύνει καὶ πάλιν ὅλην τὴν χολήν της καθ' ἡμῶν τῶν «λεγομένων Εὐαγγελικῶν», ὡς μᾶς ἀποκαλεῖ. Ὅταν μάθῃ ἡ συνάδελφος νὰ συζητῇ Χριστιανοπρεπῶς καὶ οὐχὶ μὲ ὀφρῦν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, θὰ μᾶς εὕρῃ ἑτοίμους καὶ προθύμους.

***

Χάριν τῶν ἀναγνωστῶν μας, ὅσοι συνέπεσε νὰ ἀναγνώσουν τὰ ὅσα ἔγραψεν ἡ εἰρημένη συνάδελφος καθ' ἡμῶν, σημειοῦμεν μόνον ὅτι ὅσα ἐγράψαμεν εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον μας (καὶ τὰ ἐγράψαμεν καθ' ἣν στιγμὴν τὸ φύλλον ἐτίθετο ἐπὶ τοῦ πιεστηρίου, δύο μόλις ἡμέρας μετὰ τὴν ἀνταρσίαν τῶν τριῶν μητροπολιτῶν) διεπνέοντο ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ὑπὸ προφανοῦς καὶ εἰλικρινοῦς ἐνδιαφέροντος ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ τοῦ φόβου μήπως κατορθώσουν οἱ ἀντάρται μητροπολῖται νὰ ἐπιπλεύσουν καὶ νὰ ἱδρύσουν παρασυναγωγὴν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐκ τῆς λίαν ὑπόπτου στάσεως τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς γνωστῆς συναδελφικῆς ἀδυναμίας πολλῶν ἀρχιερέων. Μὲ τοῦτο δὲν ὑπερέβημεν τὰ ἐσκαμμένα. Μήπως τὰ Ὀρθόδοξα περιοδικὰ δὲν συζητοῦν καὶ σχολιάζουν καθ' ἑκάστην ἐλευθέρως τὰ τυχὸν συμβαίνοντα εἰς ἄλλας Ἐκκλησίας, καθ' ὃ ἔχουν πλῆρες δικαίωμα; Καὶ μόνοι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες Εὐαγγελικοὶ δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν τὸ δικαίωμα τοῦτο; Ἡμεῖς μάλιστα ἔχομεν ἕνα λόγον παραπάνω νὰ ἐνδιαφερώμεθα διὰ τὰ συμβαίνοντα ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος, διότι αὕτη εἶναι ἡ ἐπίσημος Ἐκκλησία τοῦ Κράτους καὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν· εἰς αὐτὴν ἀνήκουν τὰ 95 % τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ συνεπῶς

πᾶν ὅ,τι συμβαίνει εἰς αὐτὴν ἔχει σημασίαν ἐθνικήν. Ἄλλως τε δὲν ἐπεκρίναμεν διόλου τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ τοὐναντίον τοὺς κατ᾽ αὐτῆς πραξικοπήσαντας, τοὺς ὁποίους ἐχαρακτηρίσαμεν ὡς ὑποκριτάς, διότι ἐκήρυττον ὅτι ἐνεργοῦν δῆθεν «διὰ τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ», ἐνῷ τὸ ἐλατήριόν των, ὡς πασίγνωστον, ἦτο τὸ πάθος των κατὰ τοῦ Μ. Ἀρχιεπίσκοπου Ἀθηνῶν καὶ ἡ ἀχαλίνωτος φιλοδοξία των.

Ἡ ὕπαρξις διαιρέσεων εἰς τὸν Προτεσταντισμὸν ἐπὶ δευτερευόντων ζητημάτων μήπως δικαιώνει τοὺς παλαιοημερολογίτας ἢ ἀποκλείει ἡμᾶς τῆς ἐκφράσεως γνώμης ἐπὶ τοῦ παλαιοημερολογιτικοῦ ἐξαμβλώματος; Ἂν ἕως τώρα ξεκαρδίζωνται οἱ ξένοι μὲ τοὺς παλαιοημερολογίτας τῆς Ἑλλάδος, γελοῦν εἰς βάρος ὀλίγων ἀμαθῶν καὶ καθυστερημένων ἀτόμων, οὐχὶ μὲ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Ἂν ὅμως οἱ πραξικοπήσαντες μητροπολῖται κατώρθωνον νὰ διαφύγουν τὴν τιμωρίαν, καὶ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία δι᾽ οἱονδήποτε λόγον ἢ ὑφ᾽ οἱονδήποτε συμβιβασμὸν ἢ οἰκονομίαν τοὺς διετήρει εἰς τοὺς κόλπους της, τότε τὸ πρᾶγμα θὰ ἐλάμβανεν ἄλλην μορφὴν καὶ οἱ γέλωτες θὰ ἐστρέφοντο εἰς βάρος τῆς Ἐκκλησίας. Εὐτυχῶς τοῦτο ἀποκλείεται ἤδη διὰ τῆς καθαιρέσεως τῶν τριῶν ἀνταρτῶν.

Πόσον ὅμως δίκαιον εἴχομεν νὰ φοβώμεθα τὴν ἠθικὴν ἀνανδρίαν (ἵνα μὴ μεταχειρισθῶμεν βαρυτέραν ἔκφρασιν) διαφόρων ἀρχιερέων, ἀπεδείχθη ἐκ τῆς παραιτήσεως τῶν τεσσάρων Συνοδικῶν, ἥτις παρ᾽ ὀλίγον ἐματαίωνεν (ὅπως καὶ ἐσκόπει νὰ ματαιώσῃ) τὴν νόμιμον συγκρότησιν τοῦ ἐκκλ. δικαστηρίου καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν στασιαστῶν ἀρχιερέων.

Προσθέτομεν τέλος ὅτι εἶναι ἀπολύτως ψευδὲς τὸ λεχθὲν ὅτι ὑπάρχουν σήμερον ἐν Ἀγγλίᾳ μεταξὺ τῶν Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν παλαιοημερολογῖται. Τοῦτο ἐπενόησαν οἱ θέλοντες νὰ εὕρουν κάποιαν δικαιολογίαν διὰ τοὺς παλαιοημερολογίτας τῆς Ἑλλάδος, εἶναι ὅμως καθαρὰ ἐφεύρεσις, καὶ προκαλοῦμεν τοὺς διαδίδοντας αὐτὴν νὰ μᾶς διαψεύσουν διὰ συγκεκριμένων γεγονότων.

***

Τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνταρσίας τῶν τριῶν μητροπολιτῶν Δημητριάδος, Ζακύνθου καὶ τέως Φλωρίνης γνωρίζουν οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν ἐκ τῶν πολιτικῶν ἐφημερίδων, ὥστε εἶναι περιττὸν νὰ τὴν ἐξιστορήσωμεν καὶ εἰς τὰς στήλας ἡμῶν. Ἡ στάσις τῆς Κυβερνήσεως ἦτο κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας ὑπόπτως ἀμφιρρέπουσα· ἀλλ᾽ ἡ ἐξέγερσις τῆς Κοινῆς Γνώμης κατὰ τῶν στασιαστῶν ἀρχιερέων φαίνεται ὅτι ἔπεισε τὴν Κυβέρνησιν νὰ παύσῃ νὰ παίζῃ ἐν οὐ παικτοῖς καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἰ. Συνόδου. Ἡμεῖς δὲν συμμεριζόμεθα τὴν ἄποψιν ὅτι τὸ πᾶν ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς στάσεως τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἑπομένως ὅτι ἐὰν δὲν ἐξησφαλίζετο προκαταβολικῶς ἡ ὑποστήριξις τῆς Πολιτείας, ἦτο περιττὸν καὶ ἄσκοπον νὰ λάβῃ ἡ Ἐκκλησία οἱασδήποτε ἀποφάσεις. Τοὐναντίον, ἡ Ἐκκλησία ὤφειλε νὰ προβῇ ἀδιστάκτως εἰς ὅλα τὰ μέτρα καὶ τὰς ἀποφάσεις ἐκείνας, αἵτινες ἐνεδεικνύοντο ἐκ τῶν νόμων καὶ κανόνων αὐτῆς· ἐὰν δὲ ἡ Κυβέρνησις κατόπιν ἠρνεῖτο νὰ τὰς ἐκτελέσῃ, θὰ ἔφερεν αὐτὴ ὁλόκληρον τὴν εὐθύνην, ἥτις καὶ θὰ τὴν συνέτριβε. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ παραίτησις τῶν τεσσάρων Συνοδικῶν ἦτο

καθαρὰ λιποταξία καὶ ὑστεροβουλία· διότι τί ὡραιότερον καὶ ἀνδρικώτερον ἠδύναντο αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ πράξουν παρὰ νὰ ἐπιτελέσουν ἀνενδοιάστως τὸ καθῆκόν των, ἀδιαφοροῦντες διὰ τῆς Κυβερνήσεως τὴν ἀπραξίαν ἢ καὶ τὴν ἀντίπραξιν;

Ἀλλὰ τέλος πάντων, τὸ οὐσιῶδες ἐγένετο, ἤτοι, ἡ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καθαίρεσις τῶν στασιαστῶν ἀρχιερέων καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἀποφάσεως τοῦ ἐκκλ. δικαστηρίου ὑπὸ τῆς Πολιτείας.

Ἡ μετὰ ταῦτα ἐξέλιξις τοῦ ζητήματος μᾶς φαίνεται ὀλιγώτερον εὐχάριστος. Ἡ Κυβέρνησις, ὡς ἀντιστάθμισμα τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἐκκλ. ἀποφάσεως καὶ διὰ νὰ μὴ τὰ «χαλάσῃ» μὲ τοὺς παλαιοημερολογίτας, ἠθέλησε νὰ ἀνοίξῃ ἐκ νέου τὸ ζήτημα τοῦ ἡμερολογίου διὰ τῆς συστάσεως Ἐπιτροπῆς πρὸς «μελέτην» αὐτοῦ! Εἰς τοιαύτην Ἐπιτροπὴν ὀρθῶς ἡ Ἐκκλησία ἠρνήθη νὰ συμμετάσχῃ, δηλώσασα ὅτι δι' αὐτὴν ζήτημα ἡμερολογίου δὲν ὑπάρχει. Ἡ Κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ ἀνακρούσῃ πρύμναν καὶ νὰ δηλώσῃ ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ προορισμὸν εἶχε νὰ ἐξετάσῃ, ὄχι τὸ ἡμερολόγιον, ἀλλὰ τὸ πῶς δύνανται νὰ διευκολυνθοῦν αἱ «θρησκευτικαὶ ἀνάγκαι» τῶν παλαιοημερολογιτῶν. Καὶ ἡ Ἐκκλησία τότε ἐδέχθη νὰ συμμετάσχῃ τῶν συσκέψεων τῆς Ἐπιτροπῆς. Αὕτη δὲ κατέληξεν εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ νὰ παραχωρηθοῦν εἰς τοὺς παλαιοημερολογίτας ναοί τινες καὶ ἱερεῖς πρὸς τέλεσιν τῶν ἱεροπραξιῶν κατὰ τὸ παλαιὸν ἡμερολόγιον. Καὶ τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἀπεδέχθη ἡ Ι. Σύνοδος. Φρονοῦμεν ὅμως ὅτι ἡ τοιαύτη λύσις βασίζεται ἐπὶ σαθρᾶς ἠθικῆς ἀρχῆς καὶ πολὺ φοβούμεθα ὅτι δημιουργεῖ χείριστον προηγούμενον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἤτοι, ἀναγνωρίζεται τὸ δικαίωμα εἰς πάντα Ὀρθόδοξον νὰ δημιουργήσῃ ἕν οἱονδήποτε σχίσμα τῆς ἀρεσκείας του καὶ κατόπιν νὰ ἀξιοῖ νὰ τῷ δοθοῦν τὰ μέσα πρὸς ἑδραίωσιν τοῦ σχίσματος τούτου ἐντὸς τῶν σπλάγχνων τῆς Ἐκκλησίας· ἐνῷ λογικῶς ὁ μὴ θέλων νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν διδασκαλίαν ἢ τὴν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἀνήκει, ὀφείλει, ἂν ἦναι τίμιος ἄνθρωπος, νὰ ἀποχωρήσῃ αὐτῆς. Διὰ τοῦτο συμμεριζόμεθα ἀπολύτως τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ καθηγητοῦ κ. Μπαλάνου κατὰ τῆς ὡς ἄνω ἀποφάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἀλλ' ἐπὶ τέλους, ἡμεῖς φιλικὴν μόνον γνώμην ἐκφέρομεν, οἱ δὲ καθήμενοι ἐπὶ τὸ πηδάλιον τῆς Ἐθνικῆς Ἐκκλησίας εἶναι οἱ μόνοι ἁρμόδιοι νὰ κρίνουν καὶ νὰ ἀποφασίζουν ἐπὶ τοιούτων ζητημάτων. Ὅθεν ἐκφράζοντες τὴν ἱκανοποίησίν μας διὰ τὸν σύντονον κολασμὸν τῶν ἀνταρτῶν ἀρχιερέων, εὐχόμεθα ὅπως ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐπιδείξῃ μέχρι τέλους σθένος καὶ φρόνησιν εἰς τὴν διευθέτησιν τοῦ παλαιο-ημερολογητικοῦ καὶ παντὸς ἄλλου ὁμοίας φύσεως ζητήματος.

ΔΗΛΩΣΙΣ

Ἐπειδὴ ἄρθρα τινὰ τῆς Συντάξεως τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ ἀπεδόθησαν ὑπό τινων εἰς ὡρισμένα πρόσωπα, συνεργάτας καὶ μή, εὑρισκόμεθα εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ δηλώσωμεν ὅτι πᾶν ἄρθρον δημοσιευόμενον ἐν τῷ ἡμετέρῳ περιοδικῷ ἄνευ ὑπογραφῆς προέρχεται πάντοτε ἐκ τοῦ καλάμου τοῦ Συντάκτου καὶ συνεπῶς αὐτὸς μόνος φέρει τὴν εὐθύνην διὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἄρθρου.